

ΤΟΠΩΝΥΜΙΚΑ

I

Η παρούσα σύντομη μελέτη δε φιλοδοξεί σε καμιά περίπτωση να «αλώσει αλλότριους χώρους». Συνιστά απλά την εκπλήρωση μιας παλιάς υπόσχεσης και επιθυμίας. Από τις αρχές της δεκαετίας του '70 είχαμε συγκεντρώσει περισσότερα από 200 τοπωνύμια από το κεφαλοχώρι του Ανατολικού Ύαγορίου, το Γρεβενίτι, που είναι και η γενέτειρά μας, με την κρυφή ελπίδα πως κάποια μέρα η κύρια ερευνητική μας δραστηριότητα στον Τομέα Κλασικής Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων θα μας άφηνε λίγο χρόνο για τη μελέτη τους. Είχαμε τότε μια πρώτη συνάντηση με τον κ. Αντ. Θαβώρη, Καθηγητή Γλωσσολογίας στο ίδιο Παν/μιο, ο οποίος μας υπέδειξε και τη βασική βιβλιογραφία.

Λίγα χρόνια όμως αργότερα πληροφορηθήκαμε ότι ο συνάδελφος Κ. Οικονόμου, βοηθός τότε του κ. Θαβώρη, είχε αναλάβει την εκπόνηση διδακτορικής διατριβής με θέμα το Τοπωνυμικό της περιοχής Ύαγορίου. Έτσι θεωρήσαμε σωστό να περιμένουμε τα αποτελέσματα κάποιου ειδικότερου πάνω σ' αυτό το θέμα.

Η διατριβή του Κ. Οικονόμου περατώθηκε το 1986 και με την ευκαιρία της υποψηφιότητάς του σε θέση Λέκτορα μας δόθηκε η δυνατότητα να πάρουμε μια πρώτη γεύση από την πολύμοχθη προσπάθεια του συγγραφέα να δαμάσει ένα πολύγλωσσο και ετερόκλητο υλικό, που κατά ένα μεγάλο μέρος του παρέμενε ανέκδοτο και αναξιοποίητο· επαινέσαμε τότε τη στροφή της έρευνάς του στο χώρο μιας μάλλον παραμελημένης «γλωσσολογικά» Ελληνικής περιοχής και συμμεριστήκαμε απόλυτα την αγωνία του για την επικείμενη εξαφάνιση αυτών των πολύτιμων ιστορικών και πολιτιστικών μαρτυριών, «καθώς η ερήμωση που παρουσιάζει η ύπαιθρος όπως και η εγκατάλειψη παραδοσιακών τρόπων ζωής, της γεωργικής και κτηνοτροφικής χρήσης της γης, έχουν ως αποτέλεσμα να εγκαταλείπονται και να ξεχνιούνται και τα σχετικά τοπωνύμια».

Παράλληλα όμως διαπιστώσαμε και κάποιες (συγγνωστές σίγουρα για ένα τόσο ευρύ θέμα) ελλείψεις και αδυναμίες, περισσότερο ή λιγότερο

σημαντικές, στην καταγραφή και την «ερμηνεία» του υλικού ιδιαίτερα στο μέρος που αφορά τη βλαχόφωνη περιοχή του Γρεβενιτίου¹, που και καλά τη γνωρίζουμε και είχαμε ξεκινήσει παλαιότερα, όπως προαναφέραμε, τη συγκέντρωση του σχετικού υλικού.

Αρχίσαμε λοιπόν να ξανασκεφτόμαστε το παλιό μας σχέδιο με τη μορφή διορθώσεων και προσθηκών στο έργο του Κ. Οικονόμου, σκέψη που άρχισε να γίνεται εντονότερη και να παίρνει συγκεκριμένο σχήμα από το καλοκαίρι του 1988.

Τότε, και στα πλαίσια των πολιτιστικών εκδηλώσεων του τοπικού Μορφωτικού Συλλόγου, ο γνωστός Ηπειρώτης ερευνητής κ. Α. Βρανούσης, τ. Διευθυντής του Κέντρου Μεσαιωνικών και Νεοελληνικών Σπουδών της Ακαδημίας Αθηνών, σε μιαν ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα εισήγησή του για τη σπουδαιότητα της διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς του χωριού έκανε μια συνολική παρουσίαση των ισχών ιστορικών και αρχαιολογικών μαρτυριών σχετικά με το απώτερο (ίσαμε τη Νεολιθική εποχή) και πιο πρόσφατο παρελθόν της περιοχής, όπου βρίσκεται σήμερα το χωριό Γρεβενίτι. Στη συζήτηση που ακολούθησε φάνηκε καθαρά ότι η μελέτη του τοπωνυμικού υλικού είναι μια από τις ελάχιστες, αν όχι η μοναδική μας ελπίδα για την αναζήτηση στοιχείων και πληροφοριών, που θα μπορούσαν να συμπληρώσουν τα μεγάλα χάσματα στην ιστορία του χωριού και της ευρύτερης περιοχής στην οποία ανήκει αυτό.

Καθώς μάλιστα ο Κ. Οικονόμου παρουσίασε πρόσφατα δημοσιευμένες κριτικές της διατριβής του², μας έδωσε το δικαίωμα να πιστέψουμε ότι μπορούμε να αρχίσουμε πια τη δημοσίευση των διορθώσεων και των προσθηκών που ακολουθούν.

Η επιλογή και παρουσίαση του υλικού, που δημοσιεύουμε εδώ και που δεν καλύπτει βέβαια όλα όσα θα μπορούσαμε να πούμε, δεν είναι ούτε εξαντλητική ούτε συστηματική, αλλά ακολουθεί γενικά την πορεία των ευ-

1. Μεγάλο μέρος των αδυναμιών που διαπιστώσαμε οφείλεται, νομίζουμε κατά κύριο λόγο, στο γεγονός ότι ο Κ. Οικονόμου δεν είναι γνώστης της (κουτσο)βλάχικης (ή αρμούνικης) γλώσσας, που επιζει ως σήμερα (παράλληλα με την ελληνική) στην περιοχή. Και καθώς πρόκειται για γλώσσα ομιλούμενη μόνο, χωρίς κανένα γραπτό μνημείο, και με μικρότερες ή μεγαλύτερες διαφορές στην προφορά και το λεξιλογικό πλούτο από χωριό σε χωριό, γίνεται εύκολα αντιληπτό πόσο δύσκολη είναι μια τέτοια εργασία με τη βοήθεια μόνο των λεξικών και κάποιων τοπικών «πληροφορητών», που η επιλογή τους είναι, ίσως, κάποτε τυχαία. Άλλοτε πάλι οι αόριστες ή και σχεδόν ανύπαρκτες περιγραφές των τόπων φαίνεται να μαρτυρούν όχι σωστή ή ικανοποιητική γνώση της παράδοσης και της τοπογραφίας των περιοχών των οποίων εξετάζονται τα τοπωνύμια, κάτι που μπορεί επίσης να αποδειχτεί μειονέκτημα για τέτοιου είδους εργασίες.

2. Βλ. περιοδ. Ονόματα τόμ. 11 (1987) σελ. 161-163 (Ι. Θωμόπουλος), και Το Ζαγόρι μας Θ' (αριθμ. φ. 104 - Νοέμβριος 1986), σελ. 167, (Κ. Π. Λαζαρίδης).

καιριακών μας διαπιστώσεων. Για πρακτικούς λόγους χωρίσαμε τις παρατηρήσεις μας σε δύο μέρη. Στο πρώτο έχουμε εντάξει διορθώσεις και μικροπροσθήκες, ενώ στο δεύτερο περιλάβαμε σοβαρότερες προσθήκες και «καινούρια» τοπωνύμια.

I

Καθώς τα κ/βλάχικα¹ τοπωνύμια (όπως εξάλλου και όλα τα τοπν.) χρησιμοποιούνται συνήθως σε εμπρόθετη μορφή και για να μη γίνεται κουραστική η μονότονη επανάληψη σε κάθε λήμμα κοινότοπων λεπτομερειών, θα θέλαμε να σημειώσουμε μια και καλή σ' αυτό το σημείο ότι οι προθέσεις που χρησιμοποιούνται κατά κανόνα για το σχηματισμό τους είναι:

Λα: la «εις» (λατ. illac «εκεί» (πρβλ. ρουμ. la, γαλλ., ιταλ. là, ισπ. al, alla κλπ.) + λατ. ad².

ν: n «εις» (λατ. in (πρβλ. ρουμ. in, ιταλ. in, ισπαν., γαλλ. en, πορτ. em κλπ.)³.

ντι: di «εις / από» (λατ. de (πρβλ. ιταλ. di, γαλλ., ισπ., πορτ., ρουμ. de)⁴ και σπανιότερα

α: a «εις» (λατ. ad (πρβλ. ιταλ. a, γαλλ. à, ισπ., πορτ. a)⁵.

Να θυμίσουμε επίσης ότι στα κ/βλάχ. το άρθρο στην ονομ. και την αιτ. ακολουθεί το ουσ., ενώ στη γεν. και τη δοτ. ενισχύεται από ένα προθετικό άρθρο **a** (που για τα κύρια ονόματα γίνεται **αλ'**, **αλε**⁶).

«Αφορισμένο, το (st afurizménu· Γρεβ.).

Το προστατευτικό δάσος πάνω από το χωριό που είναι «εφταπάπαδο», δηλ. το είχαν ορίσει, το «είχαν κλείσει» εφτά παπάδες, κλπ.» (Οικονόμου, Τοπν. 92).

1. Στη θέση του επιθ. αρωμούνικος ή αρομούνικος και του ουσ. αρωμούνικα ή αρομούνικα, τα, που χρησιμοποιούν αντίστοιχα οι Α. Γ. Λαζάρου και Κ. Οικονόμου, θα προτιμήσουμε τα συνηθέστερα στον ελλ. χώρο αντίστοιχά τους κ(ουτσο)βλάχικος και κ(ουτσο)βλάχικα, τα, χωρίς να αποδίδουμε κάποια ιδιαίτερη «εθνική» π. χ. ή άλλη σημασία σ' αυτήν την προτίμηση. Να σημειώσουμε ακόμη· ότι η απόδοση των κ/βλάχικων τοπωνυμίων με το "Ελληνικό" σύστημα του Νικολαΐδη (Λεξ.) και το Λατινικό του Papahagi γίνεται στο βαθμό που το επέτρεψαν οι τεχνικές δυνατότητες του τυπογραφείου· ελπίζουμε να έχουμε σ' αυτό το θέμα την κατανόηση του αναγνώστη.

2. Νικολαΐδης 249· Meyer-Lübke αριθμ. 4265· Papahagi 721.

3. Νικολαΐδης 334· Meyer-Lübke αριθμ. 4328. Ο Papahagi (846) διακρίνει δύο προθ. n: μία από το λατ. in «εντός» και μία δεύτερη n' <na <n + a «εις».

4. Νικολαΐδης 361-363· Meyer-Lübke αριθμ. 2488· Papahagi 467-469.

5. Νικολαΐδης, Λεξ. 1-2· Meyer-Lübke αριθμ. 136· Papahagi 99.

6. Βλ. Α. Γ. Λαζάρου, Η αρωμούνικη 271 κ. εξ.

Πρόκειται για ελάχιστα χρησιμοποιούμενο τοπν. (στα ελλ. λέγεται συνήθως στο Προστατευτικό) και αναφέρεται στο πυκνό δάσος οξιάς, που στεφανώνει το χωριό στα ΒΑ. και όπου απαγορεύεται αυστηρά η βοσκή και η υλοτομία. Οι βλαχόφωνοι ντόπιοι προτιμούν να το λένε μ *Μπαντούρε* ή *λα Παντούρεα* (βακουφεάσκα): από το εμπρόθ. κ/βλάχ. θηλ. ουσ. *Παντούρε* (pădure¹ ή pîdure (λατ. palus και palude, και μεταγν. με αντιμετάθ. padule²) + το κ/βλαχ. επιθ. văcuŕescu (θηλ. văcuŕeă'scă) (κ/βλαχ. ουσ. văcufe (τουρκ. vaqıf³). Στα ελλ. το τοπν. αποδίδεται σε ουδ. γένος «στο Παντούρι», απο αναλογική μάλλον επίδραση του ελλ. δάσους (ή μέρους).

Βάλεα αλ Χαμίτη, Λα (ή **Μ Βάλε -**) (La válea ή M vále al hamîti· Γρεβ.).

Λάκκος στα Δ. του χωριού, δίπλα στην περιοχή Γριβινέσια⁴, όπου παλιά είχε σκοτωθεί κάποιος τούρκος ονόματι Χαμίτ.

Περιφραστικό τοπν. από το εμπρόθ. έναρθρο κ/βλάχ. θηλ. ουσ. *βάλε* (vále (λατ. vallis· πρβλ. ρουμ. vale, ιταλ., ισπ., πορτ. valle, κλπ.⁵) «κοιλιάδα, ρεϊθρο, χείμαρος, λάκκος», και την έναρθρη γεν. του τουρκ. κυρ. ονόμ. Χαμίτ. Ο Οικονόμου το καταγράφει εξελληνισμένο και «μισό»: του *Χαμίτη*⁶ (si hamîti), αντί: «στο Λάκκο τ' Χαμίτη», και το κατατάσσει στα τουρκ. τοπωνύμια.

«Βαλερά (valerá· Γρεβ. — val'arâ· Ντομπρ.).

Λάκκοι απότομοι και με μεγάλο βάθος.

Από το αρομ. ουσ. vale (βλ. προηγούμενο λ.) και το επίθ. ag'û κακός» (λατ. reus «υπόδικος, κατηγορούμενος»⁷. (Οικονόμου, *Τοπν.* 726-727)⁸.

1. Για το ίδιο τοπν. στη Λάιστα βλ. Οικονόμου, *Τοπν.* 817-818.

2. Νικολαΐδης, *Λεξ.* 406· Parahagi 952 και 988· Meyer-Lübke αριθμ. 6183· Mihăescu, *Langue lat.* 277 (§ 285)· Kramer, *ALiA* 93· για τη χρήση της λ. σε τοπν. άλλων περιοχών βλ. Iordan, *Topon. român.* 85· Οικονόμου, *ό. π.* 817-818.

3. Parahagi 1256· Νικολαΐδης 110.

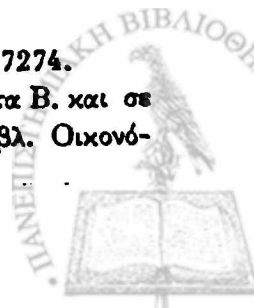
4. Για το τοπν. βλ. Οικονόμου, *ό. π.* 629.

5. Νικολαΐδης 110· Meyer-Lübke αριθμ. 9134· Parahagi 1252-1253· Mihăescu, *Langue lat.* 276 (§ 284).

6. 'Ο. π. 962.

7. Νικολαΐδης, *Λεξ.* 69· Parahagi 191. Βλ. και Meyer-Lübke αριθμ. 7274.

8. Να προσθέσουμε ότι στο Γρεβενίτι η εν λόγω τοποθεσία βρίσκεται στα Β. και σε αρκετή απόσταση από το χωριό, ανάμεσα στις τοποθεσίες ν *Τσιουρνόγκου* (βλ. Οικονόμου, *ό. π.* 717) και μ *Πάντε α φεάτιλ'ε* (βλ. πύ κάτω).

Συμφωνούμε με την προτεινόμενη ετυμολογ., αλλά θα θέλαμε να επισημάνουμε ότι το τοπν. (τουλάχιστο για το Γρεβενίτι) έχει καταγραφεί παραφθαρμένα και χωρίς προσδιορισμό γένους και αριθμού· το σωστό είναι λα Βάλεα (ή μ Βάλε) αράουα (la Válea ή m Vále aráŭa), που παραπέμπει αμέσως στο εμπρόθ. κ/βλάχ. θηλ. ουσ. βάλε και το θηλ. του επιθ. arăŭ (: arăŭă).

«Γίνι, α (a γ'ini. Λ.)

Παλιός αμπελότοπος που σήμερα είναι ακαλλιέργητος.

Το τοπν. από το αρομ. γίν (πληθ. γ'ín'i) «το κρασί/το αμπέλι»¹ κι αυτό από το λατ. vinea «ο αμπελώνας / το κλήμα» με τη γνωστή τροπή στα αρομούνικα του λατ. ν σε γ κλπ.» (Οικονόμου, Τοπν. 736).

Το τοπν. σχηματίζεται από το εμπρ. (;²) κ/βλάχ. ουσ. γίν'e (πληθ. γ'ín'i) «αμπέλι» (<λατ. vinea)³· όσο για το κ/βλάχ. γίν(u) «κρασί» προέρχεται ολοφάνερα από το λατ. vinum (κι όχι από το vinea).

«Γιρμάρι, το (stu γ'irmár· Λιασκ.).

Ονομασία αρκετά εκτεταμένης περιοχής, όπου παλιότερα οι μεγαλύτεροι αμπελώνες του χωριού.

Το τοπν. από το αρομ. γέγmu (πληθ. γέγn'i) «το σκουλήκι»⁴ (κι αυτό από το λατιν. vermis -is με την τροπή του λατιν. ν> αρομ. γ) και την αρομ. (και ρουμ.) κατάλ. -ar(i))⁵. (Οικονόμου Τοπν. 736).

Η προτεινόμενη ετυμολογία δεν πείθει, αφού δε συνδέει ικανοποιητικά το τοπν. με την παλιά χρήση του τόπου ούτε υποβάλλει κάποια άλλη αιτιολογία. Κατά τη γνώμη μας το τοπν. πρέπει να είναι παραφθορά του κ/βλάχ. περιφραστικού τοπν. Γιν'λ'ιμάρι (<γίν'λ'ι μάρι: γ'ín'l'i mǎ'ri⁶ «τα μεγάλα αμπέλια» με συγκοπή του άτονου ι, απλοποιητική πτώση του ν και

1. Papahagi 622· Νικολαΐδης, Λεξ. 133. Η (εσφαλμένη) διπλή σημασία της λ. που σημειώνει ο Οικονόμου οφείλεται μάλλον σε παρανόηση του κειμένου των Νικολαΐδης και Papahagi, αφού σε άλλη λ. αναφέρεται ο πρώτος και σε άλλη ο δεύτερος!

2. Τα εμπρόθετα τοπν. με την πρόθ. α είναι γενικά σπάνια. Έτσι δεν αποκλείεται στο τοπν. α γίν'ι να έχουμε απλή ονομαστ. πληθ., δηλ. αγίν'ι, του κ/βλάχ. ουσ. αγίν'e (βλ. επόμ. υποσημ.).

3. Νικολαΐδης, Λεξ. 133· Papahagi 623 και 119 (στο λ. αγ'ín'e)· Meyer-Lübke αριθμ. 9350.

4. Νικολαΐδης, Λεξ. 130· Papahagi 620.

5. Πρβλ. τα ρουμ. τοπν. με την κατάλ. -ar(i): Bahnari, Brebinari, Budari κλπ. (Jordan, Topon. romln. 412 κ. εξ.).

6. Από το έναρθρο κ/βλάχ. ουσ. γ'ín'i l'i (πληθ. του γ'ín'e <λατιν. vinea «αμπέλι» βλ. προηγ. λ.) και το επίσης κ/βλάχ. επίθετο mare (μάρε) «μεγάλος».

τροπή του λ σε ρ. Ανάλογο τοπν. υπάρχει και στο Γρεβενίτι με τη μορφή *Γιγκλιμάρι* (βλ. πιο κάτω, λ. *Κίκλε Μάρι*) και χαρακτηρίζει επίσης περιοχή, όπου παλιά υπήρχαν πολλά αμπέλια.

«Γκόγκλουϊ, Βάλε (Vále gónglui· Φλ.).

Ονομασία ρυαχιού που περνάει ανάμεσα από χωράφια.

Το τοπν. από το αρομ. ουσ. *vále...* και το επίσης αρομ. ουσ. *gõngalã* ή *gõngulã* ή *cõnculã* «η αίρα, το ζιζάνιο του σιταριού»¹ με το επιτασσόμενο άρθρο της γεν. ενικού». (Οικονόμου, *Τοπν.* 742).

Η προτεινόμενη ετυμολ. είναι σίγουρα λανθασμένη, αφού δεν ταιριάζει απόλυτα με τη φωνητική καταγραφή του τοπν. και συγκρούεται ολοφάνερα με το γένος της λ. Γκόγκλουϊ: ενώ τα κ/βλάχ. ουσ. *gõngalã*, *gõngulã* και *cõnculã* είναι θηλ. γένους, το επιτασσόμενο άρθρο στη λ. Γκόγκλουϊ (: -λουϊ) δείχνει αναμφισβήτητα ότι έχουμε να κάνουμε με λ. γέν. αρσ. ή ουδετέρου. Πιστεύουμε λοιπόν ότι κι αυτή τη φορά έχουμε μάλλον παραφθαρμένη καταγραφή του τοπν., που η σωστή του μορφή πρέπει να είναι (λα) *Βάλεα α Γκόγκλουι*: από το εμπρόθ. έναρθρο κ/βλάχ. θηλ. ουσ. *βάλε*² και την έναρθρη γεν. της λ. Γκόγκ(ου) (*Gog* ή *Gõgã* <αλβ. *gogë*), που σύμφωνα με τον Papahagi πρόκειται για «sobriquet que les Albains musulmans (surtout de Scodra) donnent aux Aroumains et aux Orthodoxes»³. Η περίπτωση να αναγνωρίσουμε στη γεν. α *Γκόγκλουϊ* κάποιο βαφτιστικό ή επών. Γκόγκος⁴ πρέπει μάλλον να αποκλειστεί, αφού στα κ/βλάχ. η γεν. των κυρίων ονομάτων σχηματίζεται με προτασσόμενο άρθρο, και κατά συνέπεια θα είχαμε κανονικά εδώ όχι α *Γκόγκλουϊ*, αλλά αλ *Γκόγκου*.

«Ζουγκουλίτα (zugulita· Γρεβ.).

Ονομασία περιοχής με μικρά υψώματα.

Από το αρομ. *ǵiug*⁵ «η ακρώρεια, η ανωφέρεια, ο ζυγός όρους» την υποκορ. κατάλ. -ul και την ελλην. αρχής κατάλ. -it, που εκτός από εθνικά σχηματίζει και ουσιαστικά». (Οικονόμου, *Τοπν.* 748).

1. Papahagi 593, 379· Νικολαΐδης *Λεξ.* 143.

2. Βλ. πιο πάνω, λ. *Βάλεα αλ Χαμίτ, Λα.*

3. Papahagi 592. Παραπέμπουμε επίσης σε ένα άλλο τοπν. από το ίδιο χωριό που σχηματίζεται με τη γενική ενός παρωνυμίου: *Πάντε Λισόρλουϊ* (Οικονόμου, *ό. π.* 775), που πρέπει να είναι παραφθορά του (λα) *Πάντε α λισόρλουϊ* «το σιάδι του τρελού».

4. Βλ. Μπόγκα I, 97 και 459· Λαμπΐδη, *Γραμματική της Βουλγαρικής γλώσσας*, Θεσσαλονίκη 1978, σελ. 46· Οικονόμου, *ό. π.* 553.

5. Νικολαΐδης, *Λεξ.* 530· Meyer-Lübke 4610· Papahagi 634.

Κι εδώ πάλι διαπιστώνουμε όχι ικανοποιητική φωνητική καταγραφή του τοπν., χωρίς προσδιορισμό γένους και αριθμού. Το τοπν. λέγεται από τους ντόπιους λα *Τζουγκουλίτα* ή ν *Ντζουγκουλίτα* (*La džugulita* ή *n'džugulitā*: θηλ. γέν., και στα ελλ. στη *Τζουγκουλίτα*) που δένει καλύτερα φωνητικά με την προτεινόμενη ετυμολογία.

Θα θέλαμε ακόμη να παρατηρήσουμε ότι η κατάληξη *-it* δεν είναι πάντα ελλ. αρχής, αφού πρόκειται για συνηθισμένη κ/βλάχ. κατάληξη επιθ. και ουσιαστικοποιημένων επιθ. ή μτχ., καθώς προέρχεται από την παθ. μτχ. των ρημάτων (*-it(u)*, *-ita* (λατ. *-itus*, *-ita*, *-itum*). Να επισημάνουμε ότι ο Κατσάνης, στον οποίο παραπέμπει ο Οικονόμου, υποστηρίζει ότι

«Η κατάληξη *-ίτης* δηλώνει α) Εθνικά και ουσιαστικά: *Μοραίτης*, *κοπρίτης* και β) αρρώστια: *αθρόιτης*, *πλευρίτης*. Οι δυο αυτές σημασίες υπάρχουν στα ελληνικά δάνεια και τα ξένα στοιχεία της ΚΒ που προέρχονται από άλλες γλώσσες. Προσαρμόζονται δηλ. στην παραγωγή σύμφωνα με τις ελληνικές παραγωγικές καταλήξεις και τη σημασία τους»¹.

Όμως εδώ, σύμφωνα με την προτεινόμενη ετυμολογία, δεν έχουμε να κάνουμε με ελληνικό δάνειο, αλλά για μια καθαρά κ/βλάχ. λ.: *ǧiug*.

Ένα άλλο σημείο που χρειάζεται προσοχή είναι η προέλευση της συλλαβής *-ουλ-* (*-ul-*). Ο Οικονόμου τη θεωρεί υποκορ. κατάληξη· ωστόσο το τοπν. αναφέρεται σε ψηλή κορυφή της Τούφας, που μόνο «ραχούλα» δε θα την έλεγε κανείς, καθώς δεσπόζει επιβλητικά στα ΒΑ του χωριού. Έτσι δεν αποκλείεται η εν λόγω συλλαβή να είναι παραφθορά του επιτασσόμενου αρθρου *-λου* (*-lu*): *ǧiug-lu* > *giugul* «η κορυφή». Όσο για την «κατάληξη» *-ίτα*, θα μπορούσε κι αυτή να προέρχεται ίσως από την παραφθορά της γεν. κάποιου κυριών. ή παρων., π.χ., αλε *Ίτα*, που σώζεται ως σήμερα στο χωριό (αρσ. *Ίτου*, θηλ. *Ίτα*): *ǧiúg-lu ale 'Ită* > *giú-glu 'I' 'Ită* > *ǧiugul 'I' 'Ită* > *ǧiugulită*. Ωστόσο, καθώς το τοπν. φαίνεται ακατανόητο στους ντόπιους, ίσως να χρειάζεται περαιτέρω διερεύνηση.

«Καπιτσί'να (*kapitsí'na*· Γρεβ.).

«Τοποθεσία με αμπέλια. Η λ. ως προσηγορική δε χρησιμοποιείται σήμερα από τους Αρομουνούς. Από το αρομ. ουσ. *căpitsí'nă* «το κρανίο, το κεφάλι / ο βολβός του σκόρδου» (<λατ. *capitina*)² απ' όπου και επών. *Καπιτσίνας*³. Η λ. ως προσηγ. και στα ρουμ.

1. Κατσάνης 166.

2. Papahagi 340· οσό για το λατ. *capitina* πρβλ. *Test. porcellio*, σ. 244: *de meis visceribus dabo, donabo, sutoribus saetas, rixoribus capitinas, surdis auriculas* (βλ. *TLL* III 348, 55-57· Mihăescu, *Langue lat.* 280, § 288).

3. ΟΤΕ Αθ.

căpătsină «κεφάλι, κρανίο, βολβός» όπου και τοπν. Căpătsinata)¹. (Οικονόμου, Τοπν. 751-752).

Η λ. δε χρησιμοποιείται στο χωριό ούτε ως κύρ. όνομα· και η προτεινόμενη ετυμολογία δεν εξηγεί την παρουσία του τοπν. στη συγκεκριμένη τοποθεσία. Γι' αυτό αναρωτηθήκαμε μήπως το τοπν. δεν είναι κ/βλάχικο. Στο Μεσοβούνι υπάρχει ένα τοπν. Κοπιτσίνες, οι², που αναφέρεται σε τοποθεσία, όπου παλιά υπήρχαν σιταροχώραφα³, και ετυμολογείται αρκετά πειστικά από το σλαβ. korā + την υποκορ. κατάλ. -ica:} korica + τη σλάβ. κατάλ. -ina (που πρέπει να έχει περιεκτική σημασία). Θα μπορούσαμε λοιπόν να έχουμε κι εδώ το ίδιο τοπν., μια και παλιά, εκτός από αμπέλια, πρέπει να υπήρχαν στην ίδι:α περιοχή (που βρίσκεται κοντά στις τοποθεσίες λα Βάλεα αλ Καρούση⁴ και λα Γκουργκούλιου)⁵ και σιταροχώραφα. Κι όταν το τοπν. χρησιμοποιήθηκε από τους βλαχόφωνους κατοίκους του χωριού, που δεν το καταλάβαιναν, «προσαρμόστηκε» στο πιο κατανοητό γι' αυτούς λα Καπιτσι'να ή ν Γκαπιτσι'να, απ' όπου το ελλ. στην Καπιτσίνια.

Παρ' όλα αυτά, καθώς το κ/βλάχ. προσηγ. căpitsi'nă χρησιμοποιείται ως σήμερα σε άλλα βλαχόφωνα χωριά της Ηπείρου (π.χ. στο Παλιοχώρι Συράκου) με τη σημασία «μεγάλο κεφάλι», και το τοπν. (που δε φαίνεται να απαντά πουθενά αλλού στο Ύαγόρι) χρησιμοποιείται και στα ρουμ.⁶, πιστεύουμε ότι η ετυμολ. που ακολουθεί ο Κ. Οικονόμου είναι αρκετά πιθανή⁷.

1. Iordan, Τοπν. romln. 463.

2. Οικονόμου, ό. π. 640.

3. Ο Νικολαΐδης στο Λεξικό του (σελ. 198) σημειώνει το κ/βλάχ. ουσ. καπίτσιον (ή καπίτσα: πληθ. καπίτσι) «σωρός, χόρτου» προσθέτοντας «Εκ του κάπου «κεφαλή» μετά υποκορ. κατχλ. ή εκ του αλβ. kapitse = σωρός». Όμως η πρώτη ετυμολ. μάλλον δεν ευτυχίζει, αρνύ:σθ κ/βλάχ. το υποκορ. του κάπου είναι καπίκου κι όχι καπίτσου (βλ. και Parahagi 339, λ. capic 1: 340, λ. capitisa).

4. Βλ. πιο κάτω, II, στο λ. Βάλεα αλ Καρούση, Αα.

5. Που ο Οικονόμου, ό. π. 488-489, το καταγράφει εξελληνισμένο «το Γκουργκούλιον».

6. Tiklin, Rum.-Deutsches Wörterb. 472.

7. Μια άλλη δυνατότητα ετυμολόγησης του τοπν., που σκεφτήκαμε, ενώ το άρθρο μας βρισκόταν κιόλας στο τυπογραφείο, είναι να θεωρήσουμε τη λ. Καπιτσι'να παραφθορά του κ/βλάχ. θηλ. προσηγ. cipăḍină, που ο Parahagi (410) μεταφράζει «(jeune) forêt de (petits) chênes». Μια τέτοια ετυμολογία θα εξηγούσε ικανοποιητικά την παρουσία του τοπν. στην περιοχή, καθώς η τελευταία είναι γεμάτη από τα είδη της χαμηλής βαλανιδιάς, που οι ντόπιοι ονομάζουν ντούσκο (düşcu αλβ. dushk: Parahagi 510: για τοπν. Ντούσκο πρβλ. II. X. VII, 101, 103, 115, 126), ποιρνάρε (purnäre: Parahagi 960, λ. parnäre) και γκρέουσιου (gréușu <?: Parahagi 596). Η προτεινόμενη ετυμολογία έχει ωστόσο ένα αδύνατο σημείο: ή λ. cipăḍina δε χρησιμοποιείται σήμερα προσηγορικά στο χωριό· μαρτυρείται πάντως σε άλλα βλαχόφωνα χωριά (π.χ. Ανήλιο): Kramer, ALiA 91.

«Κίκλε Μάρι (kíkl'e mári· Γρεβ.).

Τοποθεσία με μεγάλα αμπέλια.

Το τοπν. από τον πληθ. kicle, του αρομ. ουσ. kiclă (<ελλ. κύκλος)¹ και τον πληθ. mari του αρομ. επιθ. mare «μεγάλος» (<λατ. mas, maris)». (Οικονόμου, Τοπν. 758).

Από όσο ξέρουμε, τέτοιο τοπν. δεν υπάρχει στο Γρεβενίτι κι ο Οικονόμου δεν προσδιορίζει ακριβέστερα την τοποθεσία στην οποία αναφέρεται. Η ετυμολ. εξάλλου που προτείνεται δεν «δένει» με την περιγραφή του τόπου και το προσηγ. κίκλα δε χρησιμοποιείται στην περιοχή. Πιστεύουμε. πάλι ότι πρόκειται για παραφθαρμένη καταγραφή (ή προφορά) του κ/βλάχ. περιφραστικού τοπν. Γιγκλιμάρι <γιν'[κ]λ'ι μάρι <κ/βλάχ. γιν'li mā'ri²: «τα μεγάλα αμπέλια».

«Κίρλιμάρι (kirlimári· Γρεβ.).

Αρκετά εκτεταμένη τοποθεσία με βοσκοτόπια.

Το τοπν. πρέπει να σχετιστεί με το επίσης αρομ. girligar «η ποιμενική ράβδος / το άγκιστρο / ο γάντζος», πληθ. cirligare (<αρομ. cirlig <ταταρικό kyrla gan)³ με παρετυμολ. προς το αρομ. επίθετο mare «μέγας». (Οικονόμου, Τοπν. 759).

Παρά τη σχέση που θα μπορούσε να βρει κανείς ανάμεσα στα βοσκοτόπια και στην «ποιμενική ράβδο», η προτεινόμενη ετυμολ. δεν πείθει· εξάλλου το κ/βλάχ. cirligár (και όχι girligar, που γράφει από παραδρομή ο Οικονόμου) είναι άγνωστο στην περιοχή⁴. Έτσι, καθώς η τοποθεσία (που βρίσκεται στα ΝΔ. της Καπιτσιΐνας) δεν ευνοεί την αναζήτηση της καταγωγής του τοπν. ούτε στα περιφρ. κ/βλάχ. τοπν. Γιρ'λι Μάρι (<Gir'⁵li Mă'ri): «τα μεγάλα κυκλικά σιάδια» ή Κιν'λ'ι Μάρι (Kin'⁶li Mă'ri) «τα μεγάλα πεύκα» (αφού στις πλαγιές δεν υπάρχουν παρά κέδρα, γράβοι, φράξοι [μελιές] και ελάχιστα μικρά πεύκα), ή ακόμη Άγκριλι Μάρι ('Agri'⁷li Mă'ri) «τα μεγάλα χωράφια» (αφού κανένα ίχνος δεν ενισχύει ανάλογη παλιότερη χρήση του τόπου), και εφόσον δεν πρόκειται για παραφθαρμένη παράδοση του τοπν.⁸, μια άλλη κ/βλάχ. ετυμολ. θα ήταν ίσως από τον έν-

1. Papahagi 706.

2. Βλ. πιο μπροστά, σελ. 229, υποσημ. 6.

3. Papahagi 364.

4. Ο Νικολαΐδης δεν το αποθησαυρίζει καν στο Λεξικό του.

5. Gîr(u), πληθ. gîre, «κύκλος, περιφέρεια» <ελλ. γύρος· Papahagi 623.

6. Kîln(u), πληθ. kîln'i. «πέυκο» <λατ. pinus· Νικολαΐδης, Λεξ. 216· Papahagi 710· Schlösser 55· Kramer, ALiA 95.

7. 'Agru, πληθ. ágri, «αγρός» <λατ. ager· Νικολαΐδης, Λεξ. 7· Papahagi 116.

8. Σε μια τέτοια περίπτωση ίσως δε θα ήταν απίθανος ο συσχετισμός του παραπάνω τοπν. με το ρουμ. τοπν. Gîrla Mare («ο μεγάλος παραπόταμος»· βλ. Iordan, Τοπον.

άρθρο εν. ή πληθ. (;) του κ/βλάχ. ουσ. *kir* (kir) «κύριος, αφέντης»¹ και το επίθ. *máre* (máre) «μεγάλος»: *kir-lu máre* ή *kir-li mā'ri* «ο μεγάλος αφέντης» ή «οι μεγάλοι αφέντες»². Όμως τέτοια παράδοση δεν υπάρχει στο χωριό και η φωνητική δε συμπίπτει απόλυτα, έτσι είμαστε υποχρεωμένοι ν' αφήσουμε το θέμα ανοιχτό.

«Κοντογκάλπινη, η (sn gundugálbín· Τσερβ.).

Μέρος επίπεδο με χωράφια γεμάτα με πέτρες.

Το τοπν. σύνθετο από το επίθ. *κοντός...* και το θηλ. επίθ. *γκάλμπιν(η) (πρβλ. τα Ηπειρωτ. ουσιαστικοποιημένα επίθ.: γκάλμπινου, «το ξανθοκίτρινο κατσίκι», και γκάλμπινες, «οι λίρες») (αρομ. *galbín*, -νά «ο κίτρινος»). Το τοπν. από το χρώμα του εδάφους κατά παράλειψη του ουσ. θέσης, τοποθεσία κλπ.» (Οικονόμου, Τοπν. 564).

Πέρα από το ότι η σύνδεση του τοπν. με την περιοχή δεν πείθει απόλυτα, θα θέλαμε επίσης να παρατηρήσουμε ότι ο Οικονόμου μιλώντας για την ετυμολ. του επιθ. *γκάλμπινος παραπέμπει στο κ/βλάχ. *gálbínu*, στον *Papahagi* και σ' ένα δικό του άρθρο³, όπου όμως προτείνει μιαν απίθανη ετυμολ. από το αραβ. *gharb* «η Δύση» κλπ., ενώ το θέμα είναι απλούστερο: (λατ. αυτοκρατ. *galbinus* (galbus «χλωρός»· πρβλ. το γερμ. *gelb* και το γαλλ. *jaune* (μεσ. γαλλ. *jalne*⁴).

«Κόντρου, λα (la kódrū· Γρεβ. - Φλ.).

Ονομασία συνοικίας του χωριού που είναι χτισμένη σε βραχώδες ύψωμα (Γρεβ.)· περιοχή με μικρά χωράφια «τετράγωνα, σαν κομμάτια πίτας» (Φλ.).

Τα τοπν. προέρχονται από το αρομ. ουσ. *códrū* ή *códur* «κορυφή βουνού / δάσος / τόπος προφυλαγμένος ολόγυρα / νεκροταφείο / κόθρος» (λατ. *quadrus* «τετράγωνος»⁵. Η λ. ως προσηγ. στα

romln. 68), καθώς η τοποθεσία στην οποία αναφέρεται βρίσκεται σχετικά κοντά στον παραπόταμο του Άραχθου Βάρδα.

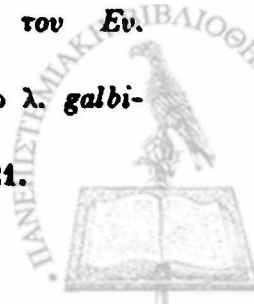
1. <Ελλ. κυρ ή κύριος. Ο *Papahagi* (714) αποθησαυρίζει τη λ. στον ενικό και ως άκλιτη· και στα παραδείγματα που παραθέτει, η λ. (χωρίς άρθρο) συνοδεύει κύρια ονόματα ή επίσημους τίτλους (*kir Míha*, *kir dímarhul*), έτσι που στην περίπτωση μας θα περιμέναμε *kir mār'li*. Ωστόσο τα δύο παραδείγματα του *Papahagi* είναι μάλλον λίγα, για να αποκλείσουν τη χρήση του κ/βλάχ. *kir* ως απλού προσηγορικού με άρθρο, κάτι που θα διευκόλυνε σίγουρα η ανάλογη χρήση του ελλ. κύριος.

2. Πρβλ. το τοπν. *Μάρλι* «οι Μεγάλοι, οι Γέροντες», από το γειτονικό Φλαμπουράρι (Οικονόμου, ό. π. 780).

3. Διορθώσεις και προσθήκες στα «Γλωσσικά ιδιώματα της Ηπείρου» του *Εν. Μπόγκα*, που δημοσ. στα *HX* 23 (1981) σελ. 224.

4. Βλ. (πέρα από τον *Papahagi* 580) Νικολαΐδη, *Λεξ.* 137· *TLL* (στο λ. *galbinus*), Meyer-Lübke αριθμ. 364· Schlösser 68, 75.

5. *Papahagi* 877 (<*quodrum (quadrum)· Meyer-Lübke, αριθμ. 6921.

ρουμ. *codru* «μεγάλο δάσος / μεγάλο κομμάτι ψωμιού»¹, τα αλβ. *kodrë-a* («ο λόφος» κλπ.) (Οικονόμου, *Τοπν.* 762-763).

Δε γνωρίζουμε την τοποθεσία στην οποία αναφέρεται το *τοπν.* στο Φλαμπουράρι· όσα πάντως προτείνονται για την ετυμολογία και την ερμηνεία του *τοπν.* φαίνονται σωστά. Αντίθετα για το ομών. *τοπν.* στο Γρεβενίτι θα θέλαμε να κάνουμε μερικές παρατηρήσεις:

Το *τοπν.* συνήθως αναφέρεται ως *ν Κόντρου* κι όχι ως *λα Κόντρον*. Το μέρος πάλι που είναι χτισμένη η συνοικία δεν είναι περισσότερο βραχώδες απ' ό,τι το υπόλοιπο χωριό και βρίσκεται κάπου στο μέσον της υψομετρικής κλίμακας που καλύπτει το αμφιθεατρικά χτισμένο χωριό.

Η *κ/βλάχ. λ. κόντρον* χρησιμοποιείται ως *προσηγ.* στην περιοχή μόνο με τη σημασία «τετράγωνο κομμάτι πίτας» ή «μεσοχώρι, πλατεία του χωριού». Η τελευταία σημασία, η μόνη που εξηγεί το τοπωνύμιό μας, δεν μνημονεύεται από τον Οικονόμου, παρόλο που δίνεται από τον Papahagi, από όπου ο πρώτος αντλεί το σχετικό υλικό.

Πράγματι ο Papahagi στη σελ. 377 σημειώνει ανάμεσα σε άλλα: «... 3ο. *endroit réservé à la ronde paysanne; champ de villanelle; 4ο. place publique (d'un village)...*», παραθέτοντας και σχετικά παραδείγματα: «... 3. *córlu di hoără si-acătsă' n códru*», δηλ. «ο χορός του χωριού πιάστηκε (= άρχισε) στην πλατεία», και «... 4. *nu-l scoáse n códur să-l vîndă*»: «δεν το(ν) έβγαλε στην πλατεία να το(ν) πουλήσει» ή «*nîn'e n códur tra si-asúnă toáca*»: «ήρθε στο μεσοχώρι για να σημάνει την τόκα (= το σήμαντρο)», κλπ.

Πρόκειται λοιπόν για την «πλατεία» του χωριού, το «μεσοχώρι», όπου στηνότανε οι χοροί στις γιορτές, τους γάμους και τα πανηγύρια. Εκεί βρίσκεται το σχολείο και η εκκλησία της Παναγίας, που στη Χάρη της γίνεται ακόμη κάθε Δεκαπενταύγουστο τριήμερο πανηγύρι. Έτσι η περιγραφή του τόπου θα έπρεπε να είναι: «(Τετράγωνη) πλατεία του χωριού, τόπος χορού, που έδωσε το όνομα και στη συνοικία που βρίσκεται ολόγυρα».

«Μπάλια Μάρε» (*mbál'a máre*· Γρεβ.).

Ονομασία μιας αρκετά εκτεταμένης περιοχής με χωράφια. Το *τοπν.* είναι παραλλαγή του *τοπν.* *Βάλια Μάρε* από το Ντομπρίνοβο και σχηματίζεται με το αρομ. ουσ. *válea* κλπ. και το επίσης αρομ. επίθ. *máre* «μέγας» κλπ. Η τροπή του αρχικού *v-* της *λ. válea* σε *b-* εξαιτίας της συμφοράς του *v* με την πρόθ. *n²*. (Οικονόμου *Τοπν.* 792-793).

1. *Dictionar român-german*, Βουκουρέστι 1963, 130. Βλ. και Tiktin, *Rum.-Deutsches Wörterb.* 600 (λατ. *quadrans* ή *quadrum*).

2. Νικολαΐδης, *Λεξ.* 37· Papahagi 846.

Η παραπομπή του Οικονόμου στο Λεξ. του Νικολαΐδη (ο Papahagi δε σημειώνει τίποτα σχετικό) μάλλον αδυνατίζει την άποψή του: «ν βάλε και μ βάλε» = *in valet*». Πράγματι οι ντόπιοι βλαχόφωνοι προφέρουν πάντα το τοπν. ν ή μ *Βάλε* και ποτέ *Μπάλε*¹. Στη περίπτωση που συζητάμε δεν πρόκειται για «παραλλαγή» του τοπν. *Βάλια Μάρε*, αλλά για παραφθαρμένη καταγραφή του εμπρόθ. έναρθρου τοπν. μ *Βάλεα Μάρε*, που οφείλεται ίσως σε σύγχυση με το επίσης κ/βλάχ. εμπρόθ. τοπν. μ *Μπάντεα Μάρε*² (m *Bádea Máre* (n *Pádea Máre* «το μεγάλο σιάδι» ή μ *Βάλεα Μπάλια*).

«Μπάλια Μπάλια (bal'a bál'a· Γρεβ.).

Ονομασία τοποθεσίας που είναι γνωστή και με το ελλ. τοπν. *Γιδόρεμα*, το.

Πρόκειται για παραλλαγή του αρομ. τοπν. *Válea Bália* με τροπή του αρχικού ν- της λ. *válea* σε b (βλ. προηγ. λ.)... Από το αρομ. ουσ. *válea* κλπ. και το επίσης αρομ. επίθ. *bál'iu* «ο κατάστικτος» // «όνομα που δίνεται σε άλογα και σκύλους με παρδαλό κεφάλι» (ζλατ. **baleus*)³, απ' όπου το κοινό ΝΕ μπάλιος «ασπροκέφαλος» για πρόβατο⁴, και το αλβ. *balë* «άλογο με άσπρο μέτωπο»... Αξιοσημείωτη για την ελλ. ονομασία του τόπου (*Γιδόρεμα*) η σημασία των λ. μπάλλια και μπάλλιου «μαύρη κατσίκα με άσπρο κεφάλι» στο Βελβεντό». (Οικονόμου, *Τοπν.* 793).

Άλλη μια παραφθαρμένη καταγραφή τοπν.⁵, που οφείλεται ίσως στην ομοιότητα των δύο «συνθετικών» του. Το σωστό είναι μ *Βάλεα Μπάλια*, που οδηγεί εύκολα στο κ/βλάχ. m *Válea Bál'ia*. Όσο για το επίθ. *bál'iu* (που χρησιμοποιείται ακόμη στην περιοχή για ζώα, ιδιαίτ. για γιδοπρόβατα) θα θέλαμε να υπενθυμίσουμε τη στενή συγγενειά του τόσο στη μορφή όσο και στη σημασία με το ΑΕ επίθ. *βαλιός* «στικτός, ποικίλος», που από ορισμένους θεωρείται μάλλον ιλνρ. δάνειο⁶ καθώς τώρα η λατ. ετυμολ. που δέχεται ο Οικονόμου προϋποθέτει τον αμάρτυρο τύπο **baleus* και καθώς πάλι το επίθ. χρησιμοποιείται σε όλη τη Βαλκ. Χερσόνησο (αλβ. *bal'os*, Α/σλαβ. *běl*, σερβ. *bjelas*, βουλγ. *belió*, *bjal* (?)⁷, κλπ.) είναι

1. Βλ. πιο πάνω τα λ. *Βάλε αλ' Χαμίτ, Λα* και *Baleodá*.

2. Βλ. Οικονόμου, *Τοπν.* 817.

3. Papahagi 255.

4. Ανδριώτης, *Ετυμ. Λεξ.*, στο λ.

5. Αναφέρεται σε τοποθεσία που βρίσκεται πίσω από την κορυφή της *Τούφρας*, όπου ένα εικόνισμα του Αγ. Χαράλαμπου, και στα σύνορα των κοινοτήτων Γρεβεντίου και Τριστένου. Η ελλ. ονομασία του *Γιδόρεμα* είναι — αν δεν κάνουμε λάθος — άγνωστη στο Γρεβεντί.

6. Chantraine, *Dict. Étym. s. v.*

7. G. Meyer, *EW alb. Spr.* 25.

πολύ πιθανό πίσω από όλα αυτά (και από το κ/βλάχ. *bál'iu*) να βρίσκεται η ίδια ιλλυρ. ρίζα που βρίσκεται και πίσω από το ΑΕ *βαλιός*.

«Μπίκα, του (st *bíka*· Ντ.).

Ονομασία χωραφιού, ιδιοκτησία της οικογ. Μπίκα.

Το τοπν. κυριών. από το επώνυμο Μπίκας (και Μπίκος: ΟΤΕ Αθ.) κι αυτό από το βουλγ. *bik* «ο ταύρος»¹ (⟨σλαβ. *byku* «το (ιδιο)»² κλπ.) (Οικονόμου, Τοπν. 662).

Ίσως χρειάζεται περισσότερη επιφυλακτικότητα στην αναζήτηση της πραγματικής ετυμολ. του επών. Μπίκας. Εμείς θα επισημάνουμε εδώ και κάποιες άλλες δυνατότητες για την ετυμολογία του, που θεωρούμε εξίσου πιθανές. Στα κ/βλάχ. υπάρχει το προσηγ. μπίκου (*bícu*) «χοίρος, γουρούνι» (προφανώς από το επιφώνημα με το οποίο καλούσαν τα γουρούνια: «μπίκου, μπίκου»³)· συνεπώς Μπίκος (και Μπίκας) θα μπορούσε να είχε ξεκινήσει από ένα παρων. ή επαγγελμ. όν. με τη σημασία «γουρουνάς».

Μια άλλη πιθανή ετυμολ. θα μπορούσε να συνδέσει το επών. Μπίκας με το κ/βλάχ. ουσ. μπίκα (*bíca*) «κοιλιά, φουσκωμένη, σφαιρική επιφάνεια»⁴, ιδιαίτερα «κοιλιά μικρού παιδιού»· να προσθέσουμε ότι στο Γρεβενίτι χρησιμοποιείται ακόμη το αθησαύριστο κ/βλάχ. ουσ. μπίκου (*bícu*): «καρδιά κράμβης».

Ο Papahagi, παρόλο που γνωρίζει το προσηγ. *bic* «ταύρος» και τη συγγενείά του με το βουλγ. *bik* (u), δε συνδέει το αρομ. *bică* με αυτό, αλλά αφήνει το θέμα της ετυμολογίας του ανοιχτό.

Ξεκινώντας από τη διαπίστωση ότι το προσηγ. *bíca* ανήκει κυρίως στο παιδικό λεξιλόγιο, πιστεύουμε ότι η λέξη είναι παιδική παραφθορά του κ/βλάχ. ουσ. μπουρίκου (*burícū*) «ομφαλός / κοιλιά / καρδιά» (⟨λατ. *umbilicus* ρουμαν. *buric*⁵): *burícū* > *buicū* > *bícu*. Και ότι διατηρήθηκε αυτούσια ως δηλωτ. της λαχανοκαρδιάς, ενώ άλλαξε γένος ως δηλωτ. της ανθρώπινης (παιδικής) κοιλιάς από αναλογική μάλλον επίδραση του κ/βλάχ. θηλ. προσηγ. πίντικα (*príntică*) «η κοιλιά» (⟨λατ. *pantex*⁶). Σε μια τέτοια περίπτωση Μπίκας θα σήμαινε αρχικά «κοιλαράς» ή κάποιο «παιδί που έχει

1. Βουλγαροελλ. Λεξ. 54.

2. E. Berneker, *Slavisches etymologisches Wörterbuch*, I, Heidelberg 1924, 112.

3. Βλ. και Papahagi 270 (στο λ. *bíca*, 1, 2ο) και 276 (στο λ. *bítsi*: πρβλ. αλβ. *bic* «maialletto da latte», *bicë* «troia», *bítsi* «cochon de lait»).

4. Papahagi 270 (στο λ. *bíca*, 1, 1ο).

5. Νικολαΐδης, Λεξ. 329 (όπου εξηγείται και η τροπή του λατιν. *i* σε *u*)· Meyer-Lübke αριθμ. 9045· Papahagi 298.

6. Meyer-Lübke αριθμ. 6207· Papahagi 990· Schlösser 47, 49, 84, 94· Kramer ALiA 259.

συχνά προβλήματα με την κοιλιά του» (από την κραυγή πόνου: «μπίκα ν'ι, μπίκα ν'ω» (bica n'i, bica n'i) «η κοιλιά μου, η κοιλιά μου!»).

«Μπονορίτσιου, η Σιάρα του (st šāra d bunurītš· Γρεβ.).

Ονομασία πλαγιάς με αυλακιά γεμάτη χαλίκια. Άγνωστο γιατί δόθηκε στον τόπο το επών. κάποιου Μπονορίτσιου, το οποίο υπάρχει και σήμερα στο χωριό.

Το περιφρ. τοπν. από το Ηπειρωτ. προσηγ. σάρα, η «αυλακιά στις υπώρειες βουνού, συνήθως γεμάτη με χαλίκια, η και χαλικάριά»¹, και το επών. Μπονορίτσιος. Το προσηγ. σάρα κατά τον Μπόγκα από το ρ. σαρώνω, άποψη η οποία κατά τη γνώμη μας, δεν είναι σωστή και από την άποψη της φωνητικής (š - s, šāra - saróno) και από την άποψη της σημασίας. Γι' αυτό κατά τη γνώμη μας, το προσηγ. σάρα προέρχεται ή από ηχοποίηση (από το θόρυβο šar-šar των χαλίκιων που κατρακυλούν) ή από το βουλγ. шар «η μπίλια, η σφαίρα»² από την ομοιότητα των χαλίκιων που υπάρχουν στις σχετικές τοποθεσίες. Το επών. Μπονορίτσιος προέρχεται από το ιταλ. buonora (μαρτυρείται από τον 13ο αι.) «φράση επιρρηματική για την πρώτη περίοδο του πρωινού»³ (βλ. και επών. Μπονώρας και Μπονορόπουλος)⁴ και την κατάλ. -iccio (που έχει περιφρονητική σημασία) <λατ. -iceus⁵>. (Οικονόμου, Τοπν. 597).

Πρώτα πρώτα θα θέλαμε να παρατηρήσουμε ότι στο Γρεβενίτι δεν υπάρχει τοπν. η Σάρα τ' Μπουνουρίτσιου· πρόκειται για «συμφυρμό» του τοπν. λα Σάρα (la šārā), όνομα συνοικίας με δική της βρύση (βλ. πιο κάτω, II, λ. Φίντι'να ντι λα Σιάρα) και του τοπν. λα Φίντι'να αλ Μπουνουρίτσιου⁶.

Οι προτεινόμενες ετυμολ. φαίνονται απίθανες, αφού δεν παίρνουν υπόψη τους όσο θα έπρεπε το βλαχόφωνο ιδίωμα του χωριού, την τοπογραφία ή τη χρήση της τοποθεσίας και τις τοπικές συνήθειες στο σχηματισμό παρων. και τοπν. Έτσι ούτε η ετυμολ. του Μπόγκα (για τη λέξη. σάρα) ευσταθεί (δεν πρόκειται για αυλακιά σε υπώρειες βουνού ή για χαλικάριά)

1. Μπόγκας 1, 337.

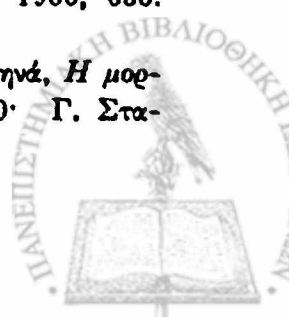
2. Βουλγαροελλ. Λεξ. 1451· Vasmer, *Russisches etymol. Wörterbuch*, II, Heidelberg 1955, 374.

3. C. Battisti - G. Alessio, *Dizionario etimologico italiano*, Firenze 1966, 635.

4. ΟΤΕ Αθην.

5. C. Battisti - G. Alessio, ό. π., 1911· για επώνυμα σε -ίτσας βλ. Κ. Μηνά, *Η μορφολογία της μεγεθύνσεως στην Ελληνική γλώσσα*, Ιωάννινα 1978, 139-140· Γ. Σταμόνδουλου, *Βόλτες ονοματολογικές*, Αθήνα 1929, 138, 143.

6. Βλ. πιο κάτω II, λ. Φίντι'να αλ Μπουνουρίτσιου, Λα.

ούτε και η διπλή εικασία του Οικονόμου (για την ίδια λέξη και το ανθρωπν. Μπουνουρίτσιου) για παρόμοιους λόγους.

Στο χωριό χρησιμοποιείται ως σήμερα το κ/βλάχ. θηλ. προσηγ. *σάρα* (*šárǎ¹*) «πριόνι», ιδιαίτερα το μεγάλο πριόνι που χρησιμοποιούσαν παλιά οι υλοτόμοι και που για το χειρισμό του χρειαζότανε δύο άτομα. Με δεδομένη την υλοτομική παράδοση της περιοχής, η ετυμολ. του τοπν. από το παραπάνω προσηγ. φαίνεται αρκετά πιθανή, πολύ περισσότερο που στην περιοχή υπάρχουν ακόμη και σήμερα άφθονα δέντρα και νερά που σχηματίζουν έναν μικρό καταρράκτη, ο οποίος θα διευκόλυνε σίγουρα μια παλιότερη υλοτομική εγκατάσταση ή ένα πριστήριο ξύλου.

Η προτεινόμενη ετυμολογ. για το ανθρωπν. Μπουνορίτσιος φαίνεται ορθή θεωρητικά, απομακρύνεται όμως από την ακριβή προφορά του (Μπουνουρίτσιους). Το επών., που πρέπει να ξεκίνησε ως παρων., θα μπορούσε να προέρχεται από τη σύνθεση του κ/βλάχ. επιθ. μπόουνου (*búnu* <λατ. *bonus*²) «καλός» και του επίσης κ/βλαχ. ουσ. 'ρίτσιου, (*'rǐciu*)³ «σκαντζόχειρος». Στο ίδιο χωριό επιζούν ακόμη πολυάριθμα παρων. με την πιο απίθανη προέλευση. Συχνά οφείλονται σε λέξεις ή φράσεις που κάποιος επαναλάμβανε, ιδίως τα παιδιά (βλ. και πιο πάνω τη συζήτησή μας στο λ. *Μπίκα*, στου). Δεν είναι καθόλου συμπτωματικό ότι στο χωριό κυκλοφορούσαν κάποιες περίεργες φήμες: ότι δηλ. στη γειτονιά που έμενε ο δικός μας Μπουνουρίτσιους ζούσαν παλιότερα άτομα που έτρωγαν σκαντζόχειρους και χελώνες. Είναι λοιπόν πολύ πιθανό το παρων. που συζητάμε να ξεκίνησε από την επαναλαμβανόμενη φράση ή ερώτηση του μετέπειτα Μπουνουρίτσιου «καλός ο σκαντζόχειρος» (;), προφανώς για φαγητό, δηλ. «μπούνου ρίτσ'(λου)». Είναι μια ετυμολογία που συμφωνεί τόσο με την ακριβή προφορά του παρων., όσο και με την τοπική παράδοση και πραγματικότητα, γι' αυτό και έχει πολλές πιθανότητες να είναι σωστή (πρβλ. και το επών. Ρίτσιος, στο λ. *Ρίτσια*).

«Μπότσα» (*bótsa*: Γρεβ.).

Ονομασία της περιοχής γύρο από την εκκλησία της Αγίας Παρασκευής, όπου, σύμφωνα με την παράδοση, υπήρχε παλιός οικισμός.

1. <Λατ. *serra*. Νικολαΐδης, *Λεξ.* 473· Meyer-Lübke αριθμ. 7861· Papahagi 1143. Να προσθέσουμε ότι ο Μπόγκας (2, 59· 2, 176· και 2, 246) αποθησαυρίζει τη λέξη (*σάμα* ή *σιάρα*, η: «το μεγάλο πριόνι») από τη Β. Ήπειρο, τη Θεσπρωτία και την περιοχή Βούρμπιανης, Πυρσόγιαννης αντίστοιχα, χωρίς ωστόσο να την ετυμολογεί.

2. Νικολαΐδης, *Λεξ.* 328· Papahagi 295· Schlösser 40, 53, 54.

3. Ο πλήρης τύπος είναι βέβαια *αρίτσιου* (*arǐciu* <λατ. *ericium* ή *hericium* «σκαντζόχειρος»· Νικολαΐδης, *Λεξ.* 76· Meyer-Lübke αριθμ. 2897· Papahagi 198· Μπόγκας I, 61), αλλά η συχνή συμφορά του με το κ/βλαχ. μόριο κα «ως, σαν» οδήγησε στην αποκοπή του αρχικού α: ca *arǐciu* c'*arǐciu* ca *'rǐciu*.

Η εκφορά του τοπν. χωρίς άρθρο δε μας επιτρέπει να διακριβώσουμε αν το τοπν. είναι κυριώνυμο (βλ. επών. Μπότσα¹) η όχι. Πάντως προέρχεται από το κοινό ΝΕ μπότσα, η «μέτρο χωρητικότητας υγρών» = δύο μετρικές οκάδες (βεν. bozza², απ' όπου το αρομούν. bōtsā «το μπουκάλι», το αλβ. bocë-a και σλαβ. boca³. Είναι άγνωστη η αιτία που έδωσε την ονομασία στον τόπο». (Οινόμου, Τοπν. 444).

Το τοπν. στα ελλ. είναι η Μπότσια («στην Μπότσια») και στα βλάχ. μ Μπότσα (m Bōtsă η n Bōtsă).

Να προσθέσουμε ότι δυο-τρία χιλιόμετρα Ν. της περιοχής βρίσκεται η περίφημη μονή Βοτσάς, για την οποία ο Λαμπρίδης έγραφε το 1870: «Ωνομάσθη δ' ούτω εκ του μεγάλου και σημαντικού χωριού Βοτσάς, Β. της μονής κειμένου και εξ 800 οικιών συνισταμένου» και λίγο πιο κάτω μιλώντας για το Γρεβ. ισχυρίζεται ότι η Μπότσα ήταν συνοικία της Βοτσάς⁴. Έτσι φαίνεται αρκετά πιθανό Μπότσα και Βοτσά (που ο Οικονόμου θεωρεί μάλλον κυριών. από το επών. Βο(υ)τσάς (επαγγ. βουτσάς <βουτσίων <βουτίον <βυτί-ον⁵) να συγγενεύουν και να έχουν ίσως κοινή ετυμολογία, με πιθανότερη σχέση Βοτσά <Μπότσια, κάτι που θα εξηγούσε το θηλ. γένος της Βοτσάς, που προβλημάτισε τον Οικονόμου. Σ' αυτήν την περίπτωση το κ/βλάχ. Bōtsă <προσηγ. bōtsă «μπουκάλι, σφαιρικό δοχείο»⁶ και η μεγάλη (παλιά) οινοπαραγωγή της περιοχής ίσως προσφέρουν μιαν εξήγηση της παρουσίας του τοπν. στη συγκεκριμένη τοποθεσία.

«Μπουνιάλες, οι (sts bun'ális Γρεβ.).

Ονομασία περιοχής με χωράφια.

Το τοπν. από τον πληθ. puneále του αρομ. θηλ. ουσ. puneăũ «πηρεούνι»⁷. Άγνωστη η αιτία που έδωσε την ονομασία στον τόπο...». (Οικονόμου, Τοπν. 801).

Άλλη μια παραφθαρμένη καταγραφή τοπν., αφού οι ντόπιοι το λένε λα Μπουνεάεα ή μ' Μπουνεάε και στα ελλ. «στο Μπουνεάι». Το τοπν. φαί-

1. ΟΤΕ ΑΘ.

2. Ανδριώτης, Ετυμ. Λεξ. και Δημητράκου, Λεξ. s. v.

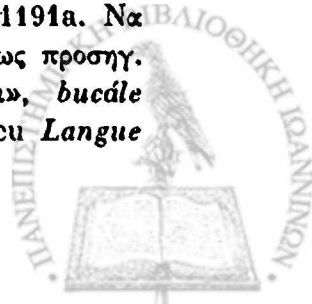
3. Papahagi 282· Meyer, EW alb. Spr. 43· Fr. Miklosich, Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen, Amsterdam 1970 (=1886), 15.

4. Ι. Λαμπρίδης, Αγαθοεργήματα, Ζαγοριακά 76 και 81-82.

5. Τοπν. 107-108.

6. Πρβλ. ιταλ. boccia και bozza (λατ. *bokya: Meyer-Lübke αριθμ. 1191a. Να προσθέσουμε πάντως ότι σήμερα τουλάχιστον η λ. bōtsa δε χρησιμοποιείται ως προσηγ. στην περιοχή (στη θέση της οι λ. bōtea «στάμνα», bŭte (λατ. butis «βαρέλι», bucăle «μπουκάλι», v(u)tsēla· βλ. Papahagi 282, 299, 289, 1270, 1283· Mihăescu Langue latine 291 § 299).

7. Papahagi 1029.

νεται να συγγενεύει φωνητικά ιδιαίτερα με το τοπν. του Βραδέτου Μπινά-
ια¹, μόνο που μια ανάλογη ετυμολογία δε «δένει» εδώ με την τοπογραφία
και την παράδοση της περιοχής.

«Μπουσουρία (bušuria Γρεβ.).

• Περιοχή δασωμένη με πεύκα και βαλανιδιές. Το τοπν. από το
αρομ. θηλ. ουσ. buşulie «το κουκουνάρι του πεύκου»²...» (Οικονόμου,
Τοπν. 803).

Η σωστή μορφή του τοπν. είναι λα Μουσουρία ή μ Μουσουρίε, η το-
ποθεσία δεν περιγράφεται ορθά και η λ. buşulie δε χρησιμοποιείται προ-
σηγ. στην περιοχή.

Πάντεα α γουμάρλουϊ, Λα ή Μ Μπάντε α γουμάρλουϊ (La pádea
a gumárlui ή Mbáde a gumárlui Γρεβ.).

Σιάδι στα Β. υψώματα του Γρεβ. και σε αρκετή απόσταση από το
χωριό. Το τοπν. από το εμπρόθ. κ/βλάχ. έναρθρο ουσ. πάντε (páde³) «ε-
πίπεδη επιφάνεια, σιάδι, πλατεία, λιβάδι», και την έναρθρη γεν. του επίσης
βλάχ. γουμάρου (gumáru (ελλ. γομάρι⁴· πρβλ. αλβ. gomar, ρουμ. ma-
gar) «γαϊδούρι».

Ο Οικονόμου⁵ παραθέτει την όχι και τόσο πετυχημένη ελλ. απόδοση
του τοπν. Γαϊδουρόραχη, που είναι πολύ νεότερη και θα αντιστοιχούσε στο
κ/βλάχ. Γουμαροτζεάνα⁶, μια και στα κ/βλάχ. επίσης σχηματίζονται
σύνθετα ανάλογα με αυτά που επικαλείται ο Οικονόμου (γαϊδουράγκαθο,
γαϊδουράνθρωπος, κλπ.): gumarángathū⁷, gumarótmū («γαϊδουράνθρω-
πός»), gumarofiđiđū («γαϊδουρόπαιδο»), κλπ. Η προτεινόμενη ερμη-
νεία της προέλευσης του τοπν. («από τη μεγεθ. χρήση της λέξης γαίδαρος
στη σύνθεση») δεν πείθει (μια και στηρίζεται στην εσφαλμένη ελληνική
του απόδοση), δεν δικαιώνεται από την τοπογραφία ή την λαϊκή παράδο-
ση ούτε στηρίζεται σε ανάλογα παραδείγματα από την περιοχή. Πιο πι-

1. Βλ. Οικονόμου, Τοπν. 797· κ/βλάχ. bina «τουρκ. bina «κτήριο, οικοδόμημα».

2. Papahagi 299.

3. Ο Papahagi (940-941· και μαζί του ο Οικονόμου, Τοπν. 816) ετυμολογεί τη
λέξη páde από το «αβέβαιης σημασίας» αρχ. σλαβ. radi. Ωστόσο δεν μπορεί κανείς να
μην υπογραμμίσει τη (φαινομενική τουλάχιστο) συγγένεια ανάμεσα στο κ/βλάχ. πάντε
και τα αρχ. ελλ. πέδον, πεδίον, πεδιάς, τόσο στη σημασία, όσο και στο θέμα. Βλ. και Νι-
κολαΐδη, Λεξ. 405.

4. Νικολαΐδης, Λεξ. 152· Papahagi 628-629 (λ. gumár).

5. Τοπν. 111.

6. Κ/βλάχ. σύνθ. από τα ουσ. γουμάρου και τζεάνα (dzeáñă) «ακρώρεια, λόφος,
ράχη»· βλ. πιο κάτω, λ. Τζεάνα αλε Κυράννε, Λα.

7. Papahagi 629 (στο λ. gumarángath).

θανή φαίνεται η εξήγηση «οροπέδιο όπου αφήνανε για βοσκή το καλοκαίρι τα γαϊδούρια του χωριού»· μια ανάλογη εξήγηση επικαλείται σε άλλη περίπτωση και ο Οικονόμου, *Τοπν.* 789.

Πράσι, Λα ή Μ - (La grási ή M brási· Γρεβ.).

Τοποθεσία μέσα στο δάσος της Τούφας, στα Β. του χωριού (στα δεξιά του δρόμου που οδηγεί στο Βουρτόπι και πριν φτάσουμε στην τοποθεσία *λα Σνιέουρι*) όπου φυτρώνουν «άγρια πράσα».

Από το εμπρόθ. κ/βλάχ. φυτν. πράσι, grási (πληθ. του ουσ. πράσου, grásu «πράσου»¹). Ο Οικονόμου, που δεν προσδιορίζει με ακρίβεια την τοποθεσία, γνωρίζει μόνο την εξελλ. μορφή του (στα *Πράσα*), που φαίνεται όμως νεότερη μεταγλώττιση.

«Ρέτση, του (st retš· Αρτσ.) - Ρέτσια, τα (sta rétša· Γρεβ. - Στ.).

Ονομασία πηγαδιού (Αρτσ.)· τοποθεσίες με χωράφια (Γρεβ. - Στ.).

Τα τοπν. είναι κυριών. και προέρχονται από το επών. Ρέτσης κι αυτό από το Ηπειρ. ρέτσι, το «ο στρόβιλος, ο κώνος της ελάτης, το ρούμπαλο». Τα τοπν. σε πληθ. κατά το σχήμα τ(ου) Ρέτσ(η) > Ρέτσ(ι), το, και Ρέτσια, τα, αναλογικά προς τους πληθ. χωράφια, κτήματα κλπ.». (Οικονόμου, *Τοπν.* 363).

Δεν ξέρουμε πώς ακριβώς είναι το τοπν. στο Στολοβό· στο Γρεβενίτι πάντως στα ελλ. λέγεται «στη Ρέτσια» και στα κ/βλάχ. «λα Ρέτσια». Προσθέτουμε ότι το επώνυμο Ρέτσιος υπάρχει ακόμα στο χωριό κι ότι το ουσ. ρέτσι είναι άγνωστο στους ντόπιους.

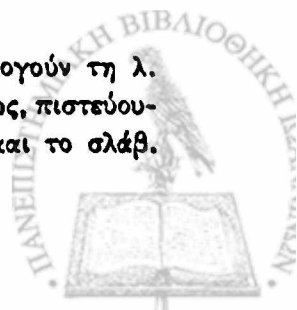
«Ρίτσια, τα (sta rítša· Λιασκ.).

Περιοχή με χωράφια, όπου ιδιοκτησία και της οικογένειας Ρίτση...

Ρίτσης προέρχεται από το επών. Ρίτσιος (...) κι αυτό από το ιταλ. riccio «ουλόθριξ, βοστρυχώδης» (<λατ. ericcus «σκαντζόχειρος». (Οικονόμου, *Τοπν.* 599).

Ύστερα από όσα σημειώσαμε πιο πάνω για το παρωνύμιο Μπουνουρίτσιους, είναι πιθανό το επώνυμο Ρίτσιος (που πρέπει κι αυτό να ξεκίνησε ως παρων.) να έχει κ/βλάχ. προέλευση.

1. Τόσο ο Νικολαΐδης (*Λεξ.* 445), όσο και ο Παραηάγι (1007) ετυμολογούν τη λ. από το ελλ. *πράσον*. Σίγουρα η ελλ. λ. βρίσκεται πίσω από την κ/βλάχ., όμως, πιστεύουμε, μέσω του λατ. δάνειου *grasum*· πρβλ. το ρουμ. *gras* (το αλβ. *gras-i* και το σλάβ. *grasu*: Οικονόμου, *Τοπν.* 358).

«**Σκοκάτες, οι** (sts škukátis· Γρεβ.).

Ονομασία μιας από τις συνοικίες του χωριού.

Το τοπν. είναι κυριών. και προέρχεται από το επών. Σκόκας (...), και την αλβαν. κατάληξη -at (και έναρθρα -ati) με την οποία σχηματίζονται εθνικά και λέξεις που δηλώνουν το γένος, την πατρίδα. Από αυτά τα τελευταία, τα οποία δήλωναν αρχικά τα μέλη μιας οικογένειας, δημιουργήθηκαν τοπν. που έδειχναν τον τόπο όπου αυτά ήταν εγκατεστημένα». (Οικονόμου, Τοπν. 927).

Ο Κ. Οικονόμου κατατάσσει το τοπν. στα αλβαν. στηριζόμενος και στην κατάληξή του (-at). Όμως το τοπν. δεν έχει καταγραφεί σωστά. Στα ελλ. είναι οι Σκοκάδες και στα κ/βλάχ. Σκουκάντζλ'ι. Έτσι η ελλ. μορφή του θα μπορούσε να προέρχεται από το Σκόκας (<Ηπειρ. προσηγ. σκόκας) και την ελλ. κατάλ. -άδες, που «χρησιμοποιείται για το σχηματισμό κυριών. τοπν. ανεξάρτητα από την κατάλ. των κυρίων ονομάτων, για να δηλώσει αρχικά τα μέλη μιας οικογένειας και έπειτα τον τόπο, το κτήμα όπου αυτή κατοικούσε»¹.

Πιστεύουμε λοιπόν ότι το τοπν. είναι ελληνόθετο, αλλά δεν πρέπει να προέρχεται από επών. Σκόκας, αφού τέτοιο επών. δεν υπάρχει (κι ούτε θυμάται κανείς να υπήρξε παλιότερα) στο χωριό. Αντίθετα στην περιοχή είναι κοινότατο το προσηγ. σκόκας «δύσνους, χοντροκέφαλος, ανόητος» και με δεδομένο ότι παλιά η συνοικία ήταν από τις πιο φτωχές και με πολύ χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, γίνεται σχεδόν αυταπόδεικτο ότι το τοπν. δημιουργήθηκε ειρωνικά, για να δηλώσει μια γειτονιά με πολύ μέτριους μαθητές (σκόκες).

Το κ/βλάχ. Σκουκάντζλ'ι φαίνεται να είναι μεταγενέστερο και απλή μεταγλώττιση του ελληνικού, το οποίο πρέπει να δημιουργήθηκε στα χρόνια της λειτουργίας ελλ. σχολείων στο χωριό, δηλ., σύμφωνα με τον Λαμπρίδη², μετά το 1852.

«**Τρίστενο, το** (stu trístinu).

Επίσημη ονομασία του χωριού Ντρεστενίκο (...). Από το τοπν. Ντρεστενίκο προέρχεται το τοπωνύμιο Τρίστενο από παρετυμολογία προς τα τρία στενά που δεν ανταποκρίνεται προς την πραγματικότητα». (Οικονόμου, Τοπν. 404-405).

Μπορεί ίσως το τοπν. Τρίστενο να δημιουργήθηκε από το Ντρεστενίκο με παρετυμολογία προς τα τρία στενά, όμως θα διαφωνήσουμε με την άποψη ότι η σημασία αυτή δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Αν-

1. Οικονόμου, Τοπν. 268 (στο λ. Μηλιωτάδες).

2. Αγαθοεργήματα, Ζαγοριακά 82.

τίθεται, ο παρετυμολογικός (μάλλον) σχηματισμός του τοπν. διευκολύνθηκε σίγουρα από το γεγονός ότι το χωριό είναι χτισμένο (όπως φαίνεται και στην παρακάτω φωτογραφία) στις υπώρειες τεσσάρων λόφων και κοντά στο σημείο που καταλήγουν οι τρεις λάκκοι που σχηματίζονται ανάμεσά τους.

Ένα άλλο στοιχείο που διευκόλυνε ενδεχομένως τον παρετυμολογικό σχηματισμό του Τριστένου είναι ότι το σλάβ. κατά τα φαινόμενα Ντρεστενίκο¹ (που στο Γρεβενίτι λέγεται *Ντριστενίκου*) θα μπορούσε να έχει σχηματισθεί από την κ/βλάχ. πρόθ. ν και το κ/βλάχ. τοπν. *Τριστενίκου*, υποκορ. του Τρίστενου (ζ.ελλ. Τρίστενο), και θα σήμαινε «το μικρό Τρίστενο». Μια τέτοια (παρ)ετυμολογία θα εναρμονιζόταν με το γεγονός ότι σύμφωνα με την τοπική παράδοση του βλαχόφωνου Γρεβενιτίου, την οποία φαίνεται να διασώζει και ο Λαμπρίδης, οι πρώτοι κάτοικοι του Τρίστενου αλβ. καταγωγή², είχαν για κύρια ασχολία τους τη φύλαξη των κοπαδιών του γειτονικού Γρεβενιτίου και ότι για πολλά χρόνια το χωριό δεν ήταν παρά ένας μικρός οικισμός.

1. Βλ. Οικονόμου, *Τοπν.* 678-679: «Κατά τον Vasmer το τοπν. σχετίζεται με το νοτιοσλάβ. τοπν. Trüstëniku. Και τα δύο ανάγονται στο αρχ. σλαβ. trüsti «το καλάμι» και τη σλαβ. κατάλ. -iku που εκτός των άλλων χρήσεων είναι και περιεκτική σε παράγωγα ουσ. που δηλώνουν δέντρα».

2. Που δε μίλησαν ποτέ τα κ/βλάχ., αλλά «ανέκαθεν, κατά την παράδοσιν, τεττιμένως την Ελληνικήν μετά πολλών αλβανικών λέξεων» βλ. Λαμπρίδη, *Αγαθοεργήματα*, Ζαγοριακά 76-81.

«Φλαμπουράρι, το (stu flamburár).

Ένα από τα βλαχόφωνα χωριά του ανατολικού Ζαγορίου. (...) Κατά τον Weigand¹ το χωριό παλιότερα ήταν γνωστό με το αρομ. όνομα Floro...». (Οικονόμου, Τοπν. 420).

Το χωριό όχι μόνο παλιότερα, αλλά και σήμερα ονομάζεται από τους βλαχόφωνους της περιοχής Φλώρου (Flóru), προφανώς από το κ/βλάχ. επίθ. flóru, -ă «ολόλευκος και ολόξανθος» (λατ. florus «ανθισμένος, λαμπρός»².

«Φοντινιάλι, το (stu fundin'ál· Τσεπ.).

Ονομασία βρύσης. Ήδη ο Λαμπρίδης³ κάνει λόγο για τα «ύδατα της εις Φοντινιάλι κρήνης». Το τοπν. πρέπει να θεωρηθεί φυτών. και να σχετισθεί με το λατιν. fontinalis «είδος βρύων» (λατ. fons, -ntis «η πηγή») απ' όπου και το ιταλ. fontinale⁴. Πρόκειται για οικογένεια υδροβίων φυτών που είναι γνωστά και στην Ελλάδα και συναντιούνται στις ορεινές πηγές της Ηπείρου και της Πελοποννήσου⁵. (Οικονόμου, Τοπν. 600).

Πιστεύουμε ότι η προτεινόμενη φυτωνυμική προέλευση του τοπν. είναι λανθασμένη και οφείλεται ίσως στην προφορά που καταγράφει ο Λαμπρίδης. Η φωνητική απόδοση του τοπν. (stu fundin'ál), όπως την παραθέτει ο Οικονόμου, αλλά και τα όσα γράφει για τον τόπο οδηγούν κατευθείαν στο κ/βλάχ. τοπν. Φίντίνιάλε (Fintineále), που υπάρχει και στο Γρεβενίτι (βλ. πιο κάτω, ΙΙ, στο λ.) και σημαίνει «μικρές πηγές, βρύση».

ΙΙ.

΄Αγκρουλου αλ Βράνου, Λ' (L'ágrulu al vránu· Γρεβ.).

Χωράφι στα ΒΑ. της περιοχής Μπασαρά ιδιοκτησίας κάποιου Βράνου (Βόντινα).

Περιφρ. τοπν. από το εμπρόθ. έναρθρο κ/βλάχ. ουσ. άγκρου (ágru (λατ. ager⁶, ρουμ. agor: «αγρός, χωράφι») και την έναρθρη γεν. του βαφτιστ. Βράνου (Vránu): Βράνος. Για μια πιθανή ετυμολ. του τελευταίου κυρ. ονόματος (βουλγ. vran «μαύρος») βλ. Οικονόμου, Τοπν. 616.

1. *Die Aromunen* I, Leipzig 1895, 1-5.

2. Το επίθετο χρησιμοποιείται κυρίως για ζώα, ιδιαίτερα για τράγους και κατσίκες (πρβλ. τα ελλ. η φλώρα γίδα, ή το φλώρο κατσίκι): Νικολαΐδης 571· Papahagi 556-557.

3. Λαμπρίδης, *Αγαθοεργήματα* Β' 101.

4. C. Battisti - G. Alessio, ό. π., 1683.

5. Καββάδας 4138.

6. Νικολαΐδης, *Λεξ.* 7· Papahagi 116-117.

Το τοπν. στα ελλ.: «στο Χωράφι του Βράνου».

Ασβεσταριάουα, Λ' (L'azvestäriäüa· Γρεβ.).

Τοποθεσία με ασβεστόλιθους στα Β. του χωριού, κοντά στη θέση λ' *Άγκρουλου αλ Βράνου* (βλ. προηγ. τοπν.), όπου παλιά λειτουργούσε ασβεστοκάμινο.

Περιφραστ. τοπν. από το εμπρόθ. έναρθρο κ/βλάχ. θηλ. ουσ. ασβεσταριάουα (azvestäriäüa (ελλ. ασβεσταριά¹ (*ασβεσταρεά (ασβεσταρέα²)).

Στα ελλ.: «στην Ασβεσταριά».

Αρί'ουλου ντι ν Τσίπιανε (Ari'ülu di ndžirχ'ane· Τσίπ.).

Ονομασία του παραπόταμου του Άραχθου Βάρδα (που συγκεντρώνει τα νερά των μικρότερων παραπόταμων Ζορίκα, Φλαμπουραρίτικου και Γκούρας Τριστ.) στο χώρο που αυτός διασχίζει τον παλιό «εποχικό» οικισμό του Γρεβενιτίου Τσίπιανη³, μεταξύ Τρίστενου και Καμπέρ-Αγά.

Περιφρ. τοπν. από το έναρθρο κ/βλάχ. αρσ. ουσ. αρί'ου (ari'ü (λατ. rīnus· πρβλ. ιταλ. rīno και rīo, ισπ. - πορτ. rīo· ρουμ. riu⁴) και το εμπρ. τοπν. *Τσίπιανε*.

Στα ελλ.: «το Ποτάμι στην Τσίπιανη» ή «της Τσίπιανης».

Βάλεα αλ Ζγκούμπη, Λα (La válea al zgúmbi· Γρεβ.).

Λάκκος με ορμητικό νερό το χειμώνα και έναν μικρό καταρράκτη, στα σύνορα των συνοικισμών Ντόκου, Κρί'ζιας και Σκοκάδες. Πρόκειται για κυριών. (από το επών. κάποιου Ζγκούμπη, που κατοικούσε κοντά στον καταρράκτη).

Το περιφρ. τοπν. από το εμπρόθ. κ/βλάχ. ουσ. βάλε (βλ. πιο πάνω, I, λ. *Βάλεα αλ Χαμίτη, λα*), και την έναρθρη γεν. του επών. Ζγκούμπης. Το τελευταίο θα μπορούσε να προέρχεται από ένα επών. ή παρων. Σκούμπης κι αυτό από το κ/βλάχ. επίθ. σκούμπου (scúmpũ «πολύτιμος, ακριβός»· ρουμ. scump⁵), που ο Parahagi⁶ ετυμολογεί από το Α/σλαβ. skarpũ «sordidus, anarus» (πρβλ. βουλγ. skup «ακριβός»⁷).

Ελλ. απόδ.: «στο Λάκκο του Ζγκούμπη».

1. Parahagi 250.

2. Οικονόμου, *Συμβολή στην αρομούνικη ονοματολογία. Τα τοπωνύμια του χωριού Μηλιά Μετσόβου*, 386· Idem, *Σημασιολογικά και ετυμολογικά*, στο περ. *Δωδώνη* 17 (1988) 101-105.

3. Για μια πιθανή ετυμολ. αυτού του τελευταίου τοπν. βλ. Οικονόμου, *Τοπν.* 855.

4. Νικολαΐδης, *Λεξ.* 69· Parahagi 203· Schlösser 39, 59, 80, 100· Kramer, *Al-LiA* 53.

5. Νικολαΐδης, *Λεξ.* 487. Βλ. και Σαραφίδης, *Λεξ.* 462 (λ. scump-ä).

6. 1072 (s. v.).

7. *Βουλγαροελλ. Λεξ.* s. v.

Βάλεα αλ (ή λα) Καρούση, Λα (La válea al ή la karúsi· Γρεβ.).

Λάκκος με χείμαρο στις ΝΔ. παρυφές του χωριού, στα σύνορα με το Τρίστενο.

Περιφραστ. τοπν. από το εμπρόθ. κ/βλάχ. ουσ. βάλε (βλ. πιο πάνω) και την έναρθρη γεν. του κυριών. Καρούσης (ή το εμπρόθ. κυριών. τοπν. λα Καρούση <επών. Καρούσης). Το τελευταίο κατά τον Κ. Οικονόμου¹ από το κ/βλάχ. cǎgúšǔ, «τροχαλία / το καρούλι του υφαντή», που, ως σημειώσουμε, χρησιμοποιείται ακόμα ως προσηγορικό στην περιοχή. Η μόνη δυσκολία βρίσκεται στην προφορά του σ: cǎgúšǔ — Καρούσης.

Στα ελλ.: «στο Λάκκο του Καρούση» ή «στου Καρούση».

Βάλεα αλ Μπλέτσου, Λα (La válea al blétsu· Τσίπ.).

Λάκκος με θάμνους και δέντρα που χύνεται στο ποτάμι της Τσίπιανης ορίζοντας από τα ΝΔ. τον παλιό συνοικισμό Μπλετσέικα. Το όνομά του οφείλεται στο σπίτι και το αμπέλι της οικογένειας Μπλέτσου, που υπήρχαν δίπλα του. Ελλ. απόδ.: «στο Λάκκο του Μπλέτσου».

Το περιφρ. τοπν. από το εμπρόθ. έναρθρο κ/βλάχ. ουσ. βάλε (βλ. προηγ. λ.) και την έναρθρη γεν. του επών. Μπλέτσου. Το τελευταίο πρέπει να προέρχεται από το αθησαύριστο κ/βλάχ. επίθ. μπλέτσου (blétsu) «γυμνός, μπλέτσος» <; σλάβ. plétski².

Βαρκό(λου), Λα (La varkólu· Τσίπ.).

Τοποθεσία με παλιά αμπέλια και «βαρύ» έδαφος στα Δ. του δρόμου που ενώνει τα Γιάννενα με τα χωριά του Ανατολικού Ζαγορίου.

Το τοπν. από το εμπρόθ. έναρθρο κ/βλάχ. αρσ. ουσ. βαρκό (varkó «έλος»³ <; ελλ. βαρκό, το). Το ΙΑΝΕ και ο Ανδριώτης ετυμολογούν την ελλ. λ. από το επίθ. βαρύς + κατάλ. -ικός, ενώ ο Οικονόμου⁴ συντάσσεται με την άποψη των Σκουβαρά και Πάγκαλου, που παράγουν τη λ. από το ουσ. μπάρα (<σλάβ. bara: βλ. πιο κάτω στο λ. Μπάρα ντι λ' Αγίου-Θανάση) + παραγωγ. κατάλ. -ικός. Θα παρατηρήσουμε ωστόσο ότι η τελευταία ετυμολ. προσκρούει στη φωνητική του τοπν., αφού προϋποθέτει τον τύπο *βάρα, που είναι αμάρτυρος.

Το τοπν. στα ελλ.: «στο Βαρκό»⁵.

1. Τοπν. 752.

2. Μπόγκας Ι, 253 (λ. μπλετς)· ΙΙ, 43 (λ. μπλέτσος).

3. Νικολαΐδης Λεξ. 111· Papahagi 1253.

4. Τοπν. 95-96.

5. Βλ. ΗΧ ΙΧ 220.

Βιρόλου (ή Ουβίρα) αλ Κουλούρη, Λα (La virólu ή la uníra al Kulúri· Τσίπ.)

Ονομασία τοποθεσίας στο ποτάμι της Τσίπιανης (βλ. πιο πάνω στο λ. αρί' ουλου ντι ν' Τσίπιανε), όπου το νερό συγκεντρώνεται σ' ένα κοίλωμα της κοίτης σχηματίζοντας μια μικρή και βαθιά λίμνη.

Περιφρ. τοπν. από το εμπρόθ. έναρθρο κ/βλάχ. αρσ. ουσ. βιρό (viró <βουλγ. viru¹ [Vir, Viru, Vira². «το βαθύ μέρος ποταμού· λάκκος με νερό, νεροδεσιά»] <Α/σλαβ. viru «η συστροφή, ο στρόβιλος»)³ ή ουβίρα (unířă)⁴ και την έναρθρη γεν. του επών. κάποιου Κουλούρη, που είχε το σπίτι του εκεί κοντά.

Στα ελλ.: «στην Ουβίρα του Κουλούρη».

Γίφτου, Λα (La gíftu· Γρεβ.).

Τοποθεσία στη ΒΔ. έξοδο του χωριού, στα δεξιά του σημερινού δρόμου που οδηγεί στο χωριό Φλαμπουράρι, όπου παλιότερα υπήρχε καταυλισμός τσιγγάνων.

Το τοπν. από το εμπρόθ. αρσ. κ/βλάχ. ουσ. γίφτου (gíftu <ελλ. γύφτος⁵).

Ελλ.: «στου Γύφτου».

Γκιγκόρου, Λα ή Ν' Γκιγκόρου (La gigóru ή ngigóru· Γρεβ.).

Τοποθεσία πάνω από τη βρύση Κρίζια, στην ομώνυμη συνοικία, με πολλούς και μεγάλους πωρόλιθους. Ελλ. απόδ. «στου Γκιγκόρου».

Το τοπν. από το εμπρόθ. κ/βλάχ. ουσ. γκιγκόρου (ghigóru, πληθ. ghigoáre) «πωρόλιθος, πουρί», που χρησιμοποιείται ακόμα στην περιοχή, αλλά και σε άλλα βλαχόφωνα χωριά, ως προσηγορικό. Ο Parahagi⁶ παραπέμπει στο ελλ. τοπν. Γκιγκόρος⁷, στο βουλγ. bigor, «πουρί»⁸ και στο αμάρτυρο στον ενικό αριθμ. κ/βλάχ. *bígă (πληθ. bíguri) «βράχος στην κορυφή του βουνού», που το συσχετίζει με το αλβ. bigórr «είδος ασβεστολιθικού πωρώδους λίθου»· πρβλ. και το σερβ. bigar «σταλακτίτης»⁹.

1. Parahagi 1268. Βλ. επίσης Νικολαΐδης, *Λεξ.* 122.

2. *Βουλγαροελλ.* *Λεξ.* 106.

3. Βλ. *ΙΑΝΕ* (στο λ. βιρός)· Μπόγκας 113· Ανδριώτης, *Ετυμολ.* *Λεξ.* (στο λ. βιρός).

4. Για τον δεύτερο αυτό τύπο της ίδιας λ. βλ. Οικονόμου, ο. π., 477 (στο λ. *Οβίρα, η*).

5. Parahagi 621.

6. Σελ. 610.

7. Βλ. *ΗΧ* VIII, 121.

8. *Βουλγαροελλην.* *Λεξ.* (στο λ.).

9. G. Meyer, *Etymol. Wörtl. alb. Spr.* 36.

Δέσεα, Λα (La dēsea· Γρεβ.).

Τοποθεσία στην περιοχή Γκουράτσες¹, ή, στα κ/βλάχ., ν Γκουρά'τσι, όπου ένα είδος μικρού φράγματος αλλάζει την πορεία των νερών οδηγώντας τα στο μεγάλο αυλάκι, που εξυπηρετεί τις αρδευτικές ανάγκες της περιοχής.

Το τοπν. από το εμπρόθ. κ/βλάχ. θηλ. ουσ. δέσι (dési <ελλ. δέση <δέσις². Στα ελλ.: «στη Δέση».

Ζνιέουρι, Λα (La žn'ëuri· Γρεβ.).

Τοποθεσία στο δάσος της Τούφας (στα ΒΑ. του χωριού και στα δεξιά του δρόμου που οδηγεί στη θέση Βουρτόπι), όπου αφθονεί το είδος της άγριας βατομουριάς σμεουριά ή σμεουρδιά³. Στα ελλ.: «στα Ζνιέουρα».

Από τον εμπρόθ. πληθ. του κ/βλάχ. αρσ. ουσ. ζνιέουρου (žn'ëurū) «σμεουριά»· πρβλ. ρουμ. zmeur⁴.

Καζιάρμα, Λα (La kăžeărma· Γρεβ.).

Τοποθεσία κοντά στα Πενταλώνια⁵, όπου παλιά υπήρχε (τουρκικό) φυλάκιο.

Από το εμπρόθ. κ/βλάχ. ουσ. καζεάρμă (căzeărma) «φυλάκιο, φρουρά». Η λ., που δεν υπάρχει ούτε στον Νικολαίδη ούτε στον Parahagi, πρέπει να προέρχεται ή από το ΝΕ. καζάρμα ή από το βουλγ. (και ρωσ.) kazarma· πρβλ. επίσης το ρουμανικό cazarmă⁶ και το ιταλικό cazer-

1. Βλ. Οικονόμου, *Τοπν.* 742.

2. Πρβλ. Parahagi 513 (στο λ. dési). Για ανάλογα ελλ. τοπν. σε άλλα χωριά του Ζαγορίου βλ. Οικονόμου, *Τοπν.* 141.

3. 'Η ακόμα νάουρα (και ο καρπός της σμέουρο ή σμέουρδο ή νάουρο). Πρόκειται για το φυτό βάτος η Ιδαία (Διοσκουρίδης: «διὰ τὸ πολλὴν ἐν "Ιδῇ γεννᾶσθαι») ή ρούβος ο Ιδαίος (Rubus Idaeus L.: γαλλ. framboisier, αγγλ. Raspberry, γερμ. Himbeerstrauch)· βλ. Θ. Χελδράιχ-Σπ. Μηλιαράκη, *Τα δημώδη ονόματα των φυτών προσδιοριζόμενα επιστημονικώς*, Αθήνα, 2η έκδ., 1925, σελ. 38· Δ. Σ. Καβάδδα, *Εικονογραφημένοι βοτανικοί φυτολογικοί Λεξικόν*, VII, Αθήνα 1956, σελ. 3478-3479· Π. Γ. Γενναδίου, *Λεξικόν φυτολογικόν*, Αθήνα, 2η έκδ., 1959, τόμ. Α' σελ. 171· A. Carnoy, *Dictionnaire étymologique des noms des plantes*, Louvain 1959, σελ. 152 (λ. *Idaea, Idala*)· A. Strid, *Φυτά του Ολύμπου* (προσαρμογή εκ του αγγλ. και μετάφρ. Ευ. Οικονομίδου), Αθήνα 1980, σελ. XXIV, 124-125, 266.

4. H. Sarafidi, *Dict. Român-grec*, 473· για ανάλογα τοπν. στα ρουμ. βλ. Iordan, *Topon. romîn.* 104-105.

Ο Parahagi (1303) αποθησαυρίζει μόνο το κ/βλάχ. ουσ. žn'ïură που το συσχετίζει με το ελλ. σμέουρον· ενώ ο Tiktin (*Rumân.-Deutsches Wörterb.* 944) συνδέει το ρουμ. αρσ. zmeur «σμεουριά», και το θηλ. zmeură «σμέουρο» (που θεωρεί «autochthonisch») με το ελλ. σμέουρον και το τουρκ. zmaula προτείνοντας για όλα αυτά σλαβ. καταγωγή (πιθ. «σλαβ. *smajoba [jagoda] «δρακόμευρο, φιδόμευρο»).

5. Βλ. Οικονόμου, *Τοπν.* 340.

6. Για το ίδιο τοπν. στα ρουμ., βλ. Iordan, *Topon. romîn.* 306.

ma¹. Πίσω από όλα αυτά βρίσκεται σίγουρα το λατ. quaterna² «οίκημα για τέσσερεις φρουρούς» (πρβλ. και το λατ. quaternio «τετράδα στρατιωτών»).

Ο Κ. Οικονόμου στη διδακτορική του διατριβή αποθησαυρίζει μόνο την ελλ. μορφή του τοπν. (Καζάρμα, η), που εμφανίζεται αρκετά συχνά στο Ζαγόρι: Δόλιανη, Λιασκοβέτσι, Μπάγια, Πέτρα, Στολοβό, Τζοντίλα, Τσεπέλοβο και Φραγκάδες.

Κᾶ'νικι, Λα ή ν Γκᾶ'νικι (La kl'nikī ή ngí'nikī· Γρεβ.).

Περιοχή στα Β. του χωριού (πίσω από το ξωκκλήσι του Προφ. Ηλία, κάτω από την τοποθεσία Σαλτσέτου³ και κοντά στις θέσεις Βάλεα Αράουα και Τσουρνόγκου), όπου παλιά καλλιεργούσαν καννάβι. Ο Κ. Οικονόμου κάνει λόγο μόνο για την εξελληνισμένη μορφή του τοπν.: στ'ς Κανναβίστρες⁴.

Το τοπν. προέρχεται από τον εμπρόθ. πληθ. του κ/βλάχ. θηλ. προσηγ. κᾶ'νιπᾶ (cī'nipᾶ <λατ. *canepa· πρβλ. cannabis, ελλ. κάνναβις, καννάβι· ιταλ. cannara, πορτ. cannamo, γαλλ. chanvre· αλβ. kanep, ρουμ. cīneră): κᾶ'νικι (cī'nikī ή cī'nipe)⁵.

Κᾶρπινέτου, Λα ή Ν Γκᾶρπινέτου (La kărpínétu ή ngărpínétu· Γρεβ.).

Περιοχή κοντά στις ΝΑ. παρυφές του χωριού (κάτω από τη θέση Γριβινέσια) γεμάτη γράβους. Στα ελλ.: «στο Κᾶρπινέτου».

Το τοπν. από το εμπρόθ. κ/βλάχ. ουσ. cărpínétu, που με τη σειρά του προέρχεται από το κ/βλάχ. φυτών. κάρπινου (cărpínŭ) «οστρύα η καρπινόφυλλος», «γράβος» (<λατ. carpinus· πρβλ. ιταλ. carpino, ρουμ. carpen, πορτογ. carpe, γαλλ. charme, κλπ.⁶) και τη βλάχ. περιεκτική κατάληξη -et (<λατ. -etum). Το τοπν. απαντά σχεδόν ίδιο και στα ρουμ. (Cărpinet⁷).

1. Βλ. Οικονόμου, *Τοπν.* 467· ο ίδιος κάνοντας λόγο για το ίδιο τοπν. στη Μηλιά Μετσόβου (ό. π. 388-389) κλίνει μάλλον προς μια σλαβ. καταγωγή του ΚΝ *Καζάρμα*. Αντίθετα ο Tiktin, *Rumân. - Deutsches Wörterb.* 457, προτιμάει για το ρουμ. cazar-mă ιταλ. καταγωγή.

2. Meyer-Lübke αριθμ. 6944· P. Robert, *Dict.* 261 (στο. λ. caserne).

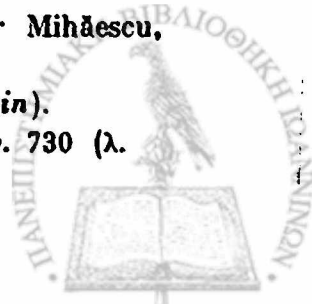
3. Βλ. Οικονόμου, ό. π. 834.

4. *Τοπν.* 172.

5. Νικολαΐδης, *Λεξ.* 193· Meyer-Lübke αριθμ. 1599· Papahagi 360· Mihăescu, *Langue lat.* 276 (§ 285).

6. Νικολαΐδης, *Λεξ.* 204· Meyer-Lübke 1715· Papahagi 317 (λ. cărpîn).

7. Iordan, *Τοπον. romîn.* 425· πρβλ. και *ibid.* 63)· Οικονόμου, *Τοπν.* 730 (λ. Βασιωέτο).

Κιάτρα α Λ'ιπράρλουι, Λα (La k'íatra a l'iprárlui· Τρίστ.).

Ονομασία βράχου σε ράχη στα Ν. του χωριού Γρεβενίτι, γνωστό κυνηγ. καρτέρι.

Το τοπν. από το εμπρόθ. έναρθρο κ/βλάχ. θηλ. ουσ. κιάτρά (⟨keátră (λατ. petra¹· ισπ. piedra, γαλλ. pierre· με τη γνωστή τροπή στα κ/βλάχ. του λατ. p σε k) και την έναρθρη γεν. του κ/βλάχ. αρσ. ουσ. λ'ιπράρου (l'ipráru (l'ipuráru (λατ. leporarius: «ο αναφερόμενος, ο σχετικός με τους λαγούς»)². Ο Parahagi εξηγεί το κ/βλάχ. l'ipuráru ως «nautour, gypaète»³. Θα μπορούσε λοιπόν το τοπν. να εξηγηθεί ως «ο βράχος του γυπαετού», που, φαίνεται, είχε τη φωλιά του ή έστω σύχναζε εκεί, καθώς η περιοχή είναι γεμάτη λαγούς.

Κιάτρα α σπούργκουλουι, Λα (La k'íatra a spúrguluĩ· Γρεβ.).

Ονομασία μεγάλου επιφανειακού βράχου, που υπήρχε ως τα τελευταία χρόνια στην περιοχή Γριβινέσια, στις ΝΔ. υπώρειες της Τούφας, πλάι σε χωράφια. Σήμερα πια δεν υπάρχει, καθώς η περιοχή «αξιοποιήθηκε» από ιδιώτες, που τον ανατίναξαν, για να χρησιμοποιήσουν τα κομμάτια του σε οικοδομικές εργασίες.

Το περιφραστ. τοπν. από το εμπρόθ. έναρθρο κ/βλάχ. προσηγ. κιάτρά (βλ. προηγ. λ.) και την έναρθρη γεν. του κ/βλάχ. αρσ. ουσ. σπούργκου (spúrgũ (ελλ. ηπειρ. σπούργος⁴: «σπουργίτης»), που -ας σημειωθεί - δεν υπάρχει σε κανένα από τα γνωστά βλάχ. λεξικά, χρησιμοποιείται όμως ακόμα ως σήμερα στην περιοχή.

Κανένας πάντως δε θυμάται γιατί ονομάστηκε έτσι ο βράχος. Ίσως από το χρώμα του (το πιθανότερο), ίσως από κάποια φωλιά σπουργιτιών που υπήρχε παλιά σε κάποιο κοίλωμά του ή ακόμα από τα πολλά σπουργίτια της περιοχής.

Στα ελλ.: «στην Πέτρα του σπούργου».

Κινίκου, Λα (La k'iníku· Γρεβ.).

Τοποθεσία στις Ν. παρυφές του χωριού, όπου βρίσκεται ένα χαμηλό πεύκο με «κολοβωμένη» κορυφή.

Από το εμπρόθ. έναρθρο κ/βλάχ. υποκοριστ. ουσ. κινίκου (kiníku (kínũ + την υποκορ. κ/βλάχ. κατάλ. -íku: (λατ. pinus «πέυκο»· ρουμ. pin,

1. Νικολαΐδης, Λεξ. 214· Meyer-Lübke αριθμ. 6445· Parahagi 703.

2. Parahagi 760 (λ. l'ipurár). A. Walde, *Lateinisches etymologisches Wörterbuch* I, Χαϊδελβέργη 1965, σελ. 786 (στο λ. *lorus*). Βλ. και Meyer-Lübke αριθμ. 4988 και 4991.

3. Σημασία που ο Οικονόμου παραγνωρίζει εντελώς σε μια ανάλογη περίπτωση (Τοπν. 774, λ. Λιπουράρια).

4. Και σπούργος· βλ. Μπόγκα I, 361 (λ. σπουρέτ').

γαλλ. *pin*, ιταλ., ισπ. *pino*, πορτ. *pinho* κλπ.¹) «μικρό, χαμηλό πεύκο, πευκάκι». Στα ελλ.: «στο Κινίκου».

Κρούτσεα, Λα ή Ν Γκρούτσε (*La krútsea* ή *ngrútse* Γρεβ.).

Τοποθεσία στη Β. είσοδο του χωριού, κοντά στην περιοχή Μπασαρά, όπου παλιά υπήρχε ένας μεγάλος ξύλινος σταυρός. Στο σημείο αυτό (που βρίσκεται και μια μεγάλη πέτρα) είχε σταθεί, σύμφωνα με την τοπική παράδοση, ο Άγιος Κοσμάς, για να μιλήσει στους κατοίκους του χωριού². Πρόσφατα και στο ίδιο ακριβώς σημείο οι κάτοικοι του χωριού ξανάστησαν ένα μεγάλο ξύλινο σταυρό.

Το τοπν. από το εμπρόθ. κ/βλάχ. θηλ. ουσ. κρούτσε (*crúte* <λατ. *crux*, αιτ. *crucem*³, πρβλ. ιταλ. *croce*, πορτ. *cruz*, ρουμ. *cruce*, αλβ. *kruckj*, γαλλ. *croix*), «σταυρός», που χρησιμοποιείται ακόμα στην περιοχή.

Στα ελλ.: «στο Σταυρό».

Κυράουα, Λα ή Νγ- (*La kiráũa* ή *ngiráũă* Γρεβ.).

Τοποθεσία στη ΒΑ. άκρη του χωριού, όπου το σπίτι και τα χτήματα κάποιας αρχόντισσας.

Από το εμπρόθ. έναρθρ. κ/βλάχ. θηλ. ουσ. κιράουă (*kiráũă* <ελλ. κυρία⁴). Στα ελλ.: «στην Κυρά».

Μοάρα, Λα (*La moára* Γρεβ.).

Τοποθεσία στη Δ. άκρη του χωριού, δίπλα σ' ένα μικρό καταρράχτη, όπου βρισκόταν παλιά ο «βακούφικος» υδρόμυλος του χωριού, ένας από τους τέσσερεις υδρόμυλους που υπήρχαν κατά μήκος του Λάχκου του Ζγκούμπη και του ρέματος της Γκούρας.

Το τοπν. από το εμπρόθ. κ/βλάχ. θηλ. ουσ. μοάρά (*moără* <λατ. *mola*⁵), που χρησιμοποιείται ακόμη ως προσηγ. στην περιοχή με όλες τις σημασίες που σημειώνει ο Papahagi: «μύλος, νερόμυλος, χερόμυλος, μύλος για καφέ».

Στα ελλ.: «στη Μοάρα».

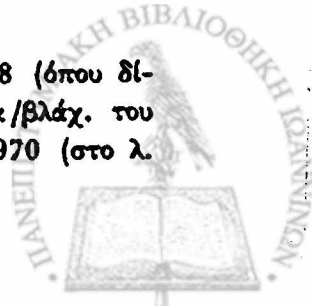
1. Νικολαΐδης, *Λεξ.* 216. Meyer-Lübke αριθμ. 6519. Papahagi 710. (λ. *kin*)· Schlösser 55· Kramer, *ALiA* 95.

2. Για ανάλογες παραδόσεις σε άλλα χωριά βλ. Οικονόμου, *Τοπν.* 391.

3. Νικολαΐδης, *Λεξ.* 248· Meyer-Lübke αριθμ. 2348· Papahagi 390· Schlösser 42, 66, 83· Mihăescu, *Langue latine* 311 (§ 315). Για το ίδιο τοπν. στα ρουμ. βλ. Iordan, *Topon. romîn.* 231.

4. Νικολαΐδης, *Λεξ.* 248· Papahagi 715.

5. Πρβλ. ρουμ. *moară*, ιταλ. *mola*, γαλλ. *meule*: Νικολαΐδης, *Λεξ.* 298 (όπου δίνονται και μερικά παραδείγματα της συνηθισμένης διφθογοποίησης στα κ/βλάχ. του λατ. ο > οα). Papahagi 819· Meyer-Lübke αριθμ. 5641· Οικονόμου, *Τοπν.* 970 (στο λ. *Παλιομοάρα*)· Schlösser 40, 64.

Μόρτου, Λα (La mórtu· Γρεβ.).

Τοποθεσία στο δάσος της Τούφας, στα Α. του χωριού και πάνω από τη συνοικία Λιάσιου, όπου ένα παλιό μνήμα.

Το τοπν. από την εμπρόθ. ουσιαστικοποιημένη μετχ. (του κ/βλάχ. ρ. μόρου: móru <λατ. morior «πεθαίνω»¹) μόρτου (mórtu <λατ. mortuus· πρβλ. ρουμ. mort, ιταλ. morto, γαλλ. mort²) «νεκρός, πεθαμένος, σκοτωμένος».

Στα ελλ.: «στον Πεθαμένο».

Μπάλτα, Λα (ή **λα φίντ'να ντι λα Μπάλτα**: La [fíndi'na di la] báltā· Γρεβ.).

Μία από τις τρεις βρύσες κοντά στο παλιό Χάνι του χωριού, δίκρουνη και με άφθονο νερό. Στα ελλ.: «στη [βρύση στη] Μπάλτα».

Το τοπν. (που απαντά και σε άλλα χωριά³) από το εμπρόθ. κ/βλάχ. έναρθρο θηλ. ουσ. μπάλτᾱ (báltā και blátā) «στάσιμο νερό, έλος»⁴, που όμως δεν χρησιμοποιείται στην περιοχή ως προσηγ. (στη θέση του το ελλ. δάνειο βάλτου: váltu <βάλτος⁵). Ο Meyer-Lübke ετυμολογεί τη λ. από το λατ. *palta «έλος» (λομβ. palta), ενώ ο Berneker⁶ από ένα υποθ. ιλ-λυρικό *baltom (πληθ. -a) μέσω του αλβ. bal'të. Καθώς η λ. χρησιμοποιείται σε όλη τη Βαλκανική Χερσόνησο, και στο Γρεβενίτι δύο άλλα γειτονικά βρυσών. (Κρί'ζια και Λιάσιου)⁷ είναι ίσως σλάβ., ενδέχεται κι εδώ να έχουμε σλάβ. καταγωγή (<αρχ. σλαβ. και βουλγ. blato⁸).

Μπάρα ντι λ' Αγίου-Θανάση, Λα (La bára di l'ag'u-Θanási· Γρεβ.)

Μικρή πηγή κοντά στο ζωκλήσι του Αγ. Αθανασίου, που το λιγστό νερό της συγκεντρωνόταν σε μια μικρή τεχνητή λιμνούλα, για να ξεδιψάνε άνθρωποι και ζώα που περνούσαν ή εργαζόταν στα γειτονικά χωράφια. Στα ελλ.: «στη Μπάρα στον Αγίου-Θανάση».

Το περιφραστ. τοπν. από το εμπρόθ. έναρθρο κ/βλάχ. ουσ. μπάρα (bárá «λιμνούλα, έλος»⁹) <σλαβ. bara¹⁰, και το εμπρόθ. αγιών. Αγίου-Θανάση <ελλ. 'Αγ. Αθανάσιος.

1. Νικολαΐδης, Λεξ. 300· Meyer-Lübke αριθμ. 5681· Papahagi 820-821.

2. Νικολαΐδης, ό. π.· Meyer-Lübke αριθμ. 5695· Papahagi 821· Schlösser 39.

3. Βλ. Οικονόμου Τοπν. 793-794. Είναι εξάλλου πολύ συχνό στη Ρουμανία (βλ. Jordan, Τοπον. romín. 52 κ. εξ.).

4. Papahagi 254.

5. Νικολαΐδης, Λεξ. 110· Papahagi 1253.

6. Slavisches etymologisches Wörterbuch, I, Χαϊδελβέργη 2η έκδ. 1924, σελ. 70.

7. Βλ. Οικονόμου Τοπν. 651 και 745· και πιο κάτω στα λλ. Φίντ'να ντι λα Κρί'ζια και Φίντ'να ντι λα Λιάσιου.

8. Βλ. και Οικονόμου, Τοπν. 794.

9. Νικολαΐδης, Λεξ. 313· Papahagi 256· Kramer ALiA 55.

10. Ανδριώτης, Ετυμ. Λεξ. σ. ν. Πρβλ. βουλγ. bara «ρυάκι, αυλάκι»· Βουλγαροελλ. Λεξ. σ. ν.

Πάντεα αλ Κέφαλου, Λα (La rádea al kéfalu· Γρεβ.).

Σιάδι που ανήκε παλιά στην οικογένεια Κέφαλου.

Από το εμπρόθ. έναρθρο κ/βλάχ. ουσ. πάντε (βλ. I, στο λ. *Πάντεα α Γουμάρλουϊ*) και την έναρθρη γεν. του κυρ. ονόμ. Κέφαλου (⟨ελλ. Κέφαλος⟩).

Στα ελλ.: «στο Σιάδι του Κέφαλου».

Πάντεα α φεάτιλ'ι, Λα, ή Μπάντε — (La rádea ή mbáde a feátil'i· Γρεβ.).

Σιάδι στα Β. του χωριού, κοντά στη θέση *Πάντεα α γουμάρλουι* και στη Βρύση των κλεφτών (λα *Φίντί'να α φούρλορ'*· βλ. πιο κάτω).

Από το εμπρόθ. (έναρθρο) κ/βλάχ. θηλ. ουσ. πάντε (βλ. προηγ. λ.) και την έναρθρη γεν. του κ/βλάχ. θηλ. ουσ. φεάτᾱ (feǎ'tǎ ⟨λατ. feta «η τεκούσα, η λεχώνα· ρουμ. fațǎ»¹) «κόρη, παρθένος».

Στα ελλ. οι ντόπιοι το λένε «στην Πάντεα α Φεάτιλ'ι», αλλά στα επίσημα έγγραφα της κοινότητας και της δασικής υπηρεσίας το τοπν. αναφέρεται τελευταία ως «το Σιάδι της Λυγερής».

Πούντεα αλ Νάσιου, Λα (La rúndea al náðu· Γρεβ.).

Τοποθεσία στην είσοδο του δάσους, στη ΒΑ έξοδο του χωριού και πάνω στο δρόμο προς τα μεγάλα λιβάδια της περιοχής Βουρτόπι², όπου παλιά ένα μικρό γεφύρι που είχε κατασκευάσει(;) κάποιος Νάσιος.

Περιφραστ. τοπν. από το εμπρόθ. έναρθρο θηλ. κ/βλάχ. ουσ. πούντε (punte ⟨λατ. pons, αιτ. pontem· πρβλ. ρουμ. punte, ιταλ. ponte, ισπ. puente, γαλλ. pont, κλπ.³⟩ και την έναρθρη γεν. του κυριών. Νάσιου ⟨Αθανάσιος⟩.

Το τοπν. στα ελλ.: «στην Πούντεα αλ Νάσιου».

Πούντεα ντι Ν Τσίπιανε, Λα (La rúndea di ndžírç'ane· Γρεβ.).

Τοποθεσία όπου το μεγάλο τοξωτό γεφύρι στο ποτάμι της Τσίπιανης (βλ. πιο πάνω στο λ. *Αρβ'ουλου ντι ν Τσίπιανε*).

Το τοπν. από το εμπρόθ. έναρθρο κ/βλάχ. ουσ. πούντε (βλ. προηγ. λ.) και το εμπρόθ. βλάχ. τοπν. Τσίπιανε.

Ελλ. απόδ.: «στο Γεφύρι στην Τσίπιανη» ή «της Τσίπιανης».

1. Νικολατδης, *Λεξ.* 566· Meyer-Lübke αριθμ. 3269· Papahagi 546.

2. Για το τοπν. βλ. Οικονόμου, *Τοπν.* 461.

3. Νικολατδης, *Λεξ.* 439· Meyer-Lübke αριθμ. 6649· Papahagi 1029· Mihăescu *Langue latine* 289 (§ 297)· Schlösser 40, 41, 92.

Σακούλιου, Λα (La sǎkúliu· Γρεβ.).

Γκρεμός έξω από το χωριό, στην αριστερή όχθη του ποταμού Βάρ-
δα, που χωρίζει τα χωριά Γρεβενίτι, Δόλιανη και Μακρίνο, ανάμεσα στις
τοποθεσίες Γιγκλιμάρι και Κούρτια¹, όπου κατά την παράδοση πετούσαν
τους πολύ ηλικιωμένους και άχρηστους γέρους βάζοντάς τους μέσα σε ένα
σακί.

Ανεξάρτητα από την αξιοπιστία αυτής της σκληρής παράδοσης², το
τοπν. φαίνεται να προέρχεται από το εμπρόθ. κ/βλάχ. υποκορ. ουσ. sǎ-
κούλιου (sǎcúliu «μικρός σάκκος»), που χρησιμοποιείται ακόμη στην πε-
ριοχή ως προσηγ. και που ο Papahagi ετυμολογεί από το ελλ. σακκούλιον³.

Ελλ. απόδ.: «στο Σακούλιου».

Σιμτ-Ηλία, Λα (La simtília· Γρεβ.).

Ξωκλήσι του Προφήτη Ηλία πάνω στην ομώνυμη πευκόφυτη κο-
ρυφή στα Β. και σε αρκετή απόσταση από το χωριό.

Το τοπν. από το εμπρόθ. έναρθρο κ/βλάχ. θηλ. αγιώνυμο Σιμτ'-Η-
λίε: simt' (<sí'mtiu <λατ. sanctus «άγιος»⁴) + Híe (<ελλ. Ηλίας). Το ίδιο
τοπν. και στο Ντομπρίνοβο⁵. Η αλλαγή στο γένος οφείλεται μάλλον στην
επίδραση του κ/βλάχ. θηλ. ουσ. μπάσεάρικǎ (bǎseáricǎ <λατ. basilica:
«βασιλική»⁶) «ναός, εκκλησία».

Ελλ. απόδ.: «στον Προφήτ' Ηλία».

Στί-Mărie, Λα (La stímăria· Γρεβ. - Τρίστ.).

Τοποθεσίες με εκκλησία της Παναγίας.

Από το εμπρόθ. έναρθρο. κ/βλάχ. αγιών. Στί-Mărie (Sti-Mărie <λατ.
sancta Maria⁷). Ελλ. απόδ.: «στην Παναγία».

1. Για το τοπν. βλ. Οικονόμου, ό. π. 768.

2. Ανάλογες παραδόσεις αναφέρονται και σε άλλα μέρη της Ελλάδας (βλ. Γ. Μέγα, *Γερωντοκτονία*, περιοδ. *Λαογραφία* 25, 1967, σελ. 207-216). Ένα παρόμοιο τοπν. (στ' *Σακούλα*: να πρόκειται για το ίδιο;) αναφέρει και ο Οικονόμου (*Τοπν.* 765, υποσ. 6· βλ. και σελ. 369) για μια τοποθεσία στο Μακρίνο, που δεν την προσδιορίζει ακριβώς, αλλά πάντως κοντά στο ίδιο ποτάμι. Και για την εξήγησή του παραθέτει μια διαφορετική παράδοση, σύμφωνα με την οποία η τοποθεσία οφείλει την ονομασία της στο γεγονός ότι εκεί βρέθη-
κε μια σακούλα με τα «φυλαχτά» κάποιου παιδιού που είχε αρπάξει ένας λύκος.

3. Papahagi 1055. Πρβλ. και το κ/βλάχ. σάκου «σάκκος» (<λατ. saccus· ιταλ. sacco, ισπ. και πορτ. saco, γαλλ. και ρουμ. sac, αλβ. sak: Νικολαΐδης, *Λεξ.* 460).

4. Papahagi 1094· Meyer-Lübke αριθμ. 7569.

5. Βλ. Οικονόμου, *Τοπν.* 839.

6. Νικολαΐδης 315· Meyer-Lübke αριθμ. 972· Papahagi 265· Mihăescu, *Langue latine* 310-311 (§ 314).

7. Papahagi 1117-1118.

Στί-Βίνιρι, Λα (La stivíniri· Γρεβ.).

Τοποθεσία έξω από το χωριό, δίπλα στο δρόμο που οδηγεί στη Μονή Βοτσάς (βλ. πιο μπροστά, I, στο λ. *Μπότσια*), όπου διακρίνονται ίχνη παλιού τοίχου και όπου πρέπει κάποτε να υπήρχε ξωκλήσι ή εικόνισμα της Αγ. Παρασκευής.

Το τοπν. από το εμπρόθ. *κ/βλάχ.* αγιών. Στί-Βίνιρι (Sti-Viniri <λατ. *sancta Veneris* [dies]¹ και *sancta Venere*). Ελλ. απόδοση: «στη Στί-Βίνιρι»².

Τζεάνα αλι Κυράνε, Λα (La dzeǎ'na ali kiráne· Γρεβ.).

Ράχη με πηγή όπου παλιά είχε τις στάνες της κάποια αρχόντισσα.

Το τοπν. από το εμπρόθ. *κ/βλάχ.* έναρθρο θηλ. ουσ. τζεάνǎ (dzeǎnǎ «φρύδι, βλέφαρο» / «ακρώρεια, ράχη» <λατ. **genna* <*gena* «παρειά/βλέφαρο, μάτι»⁴) και την έναρθρη γεν. του κυριών. (;) Κυράνǎ ή Κυράννǎ (Kiránǎ). Για το τελευταίο παραπέμπουμε στον Κ. Οικονόμου⁵. Εμείς θα προσθέσουμε ότι στα λεξ. των Νικολαΐδη και Papahagi δεν αναφέρε-

1. Νικολαΐδης 119· Papahagi 1118· Meyer-Lübke αριθμ. 9197.

2. Να διευκρινίσουμε ότι πρόκειται για διαφορετικό τοπν. από αυτό που αναφέρει ο Κ. Οικονόμου κάτω από την εξελλ. μορφή του: *Αγία Παρασκευή*, προσθέτοντας ότι στο Ζαγόρι όλες σχεδόν οι εκκλησίες της Αγ. Παρασκευής είναι έξω από τους οικισμούς κι ότι εκτός από την Αγ. Παρασκευή την προστάτιδα των τυφλών (26 Ιουλίου) υπάρχει και η Αγ. Παρασκευή, αδελφή του Αγ. Ευθυμίου Μαδύτων (14 Οκτωβρίου), η οποία είναι δημοφιλέστατη στα Βαλκάνια μεταξύ των Αρομούνων, και που η λατρεία της φαίνεται ότι συγχήθηκε με της Αγ. Παρασκευής της 26ης Ιουλίου. Έτσι σε συνάρτηση με το γεγονός ότι οι Αρομούνιοι ήταν κατεξοχήν κτηνοτροφικός πληθυσμός που ζούσε στην ύπαιθρο, μακριά από τους οικισμούς, εξηγείται εύκολα η ύπαρξη του μεγάλου πλήθους των ξωκκλησιών της Αγ. Παρασκευής (Τοπν. 65-66).

Θα παρατηρήσουμε ότι στο Γρεβέντι (κι από όσο έχουμε διαπιστώσει στο Ανατολ. Ζαγόρι) η δεύτερη Αγ. Παρασκευή (14 Οκτωβρίου) είναι άγνωστη κι ότι το ξωκλήσι της Αγ. Παρασκευής (στο οποίο αναφέρεται ο Κ. Οικονόμου και που οι βλαχόφωνοι της περιοχής ονομάζουν *Μπότσια*, από το όνομα της τοποθεσίας που είναι χτισμένο) «ανοίγει» μόνο δυο φορές το χρόνο (ως πριν λίγα χρόνια κάθε τέτοιο «άνοιγμα» συνοδευόταν από σωστό πανηγύρι): 26 Ιουλίου και την Παρασκευή της Διακαινησίμου (της Ζωοδόχου Πηγής). Το δεύτερο αυτό «άνοιγμα» πρέπει να οφείλεται στο γεγονός ότι στα βλάχ. *Βίνιρι* λέγεται η Παρασκευή (η έκτη μέρα της εβδομάδας: πρβλ. τα ρουμ. *Vineri*, ιταλ. *venerdi*, γαλλ. *vendredi*, ισπ. *viernes* <λατ. *Veneris* [dies]· Papahagi 1266) που θεωρήθηκε ότι οφείλει την ονομασία της στη Στί (=«αγία»)-*Βίνιρι* (=Παρασκευή), καθώς είχε ξεχαστεί η παλιά *Venus* των Ρωμαίων, όπως φυσικά και οι άλλοι θεοί-πλανήτες που έδωσαν τα ονόματά τους στις υπόλοιπες μέρες της Ρωμαϊκής εβδομάδας.

3. Βλ. Papahagi 1266.

4. Νικολαΐδης, *Λεξ.* 528· Meyer-Lübke αριθμ. 3727· Papahagi 522· Schlösser 34, 69· Kramer, *ALiA* 63.

5. Τοπν. 224 (όπου γίνεται λόγος για την εξελληνισμένη και βραχύτερη μορφή του τοπν.: «στην Κυράνα»).

ται προσηγορικό όνομα κυράνα, αλλά μόνο τα kirá, kiráua, και kireáo¹.

Τόρλου α κάλουϊ, Λα (La tórlu a cáluι· Γρεβ.).

Βράχος στη ΝΔ. είσοδο του χωριού πάνω στον παλιό δρόμο που οδηγούσε προς τα Γιάννενα και σε μικρή σχετικά απόσταση από την εκκλησία του Αγ. Δημητρίου· πάνω του διακρίνονται δυο τρύπες στο σχήμα και το μέγεθος που έχει το αποτύπωμα της οπλής του αλόγου (βλ. φωτ.)².

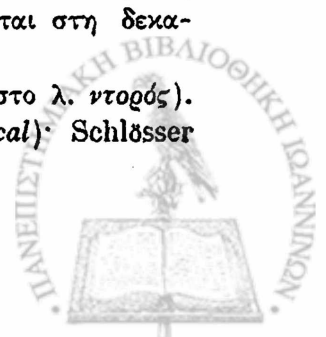
Το περιφρ. τοπν. από το εμπρόθ. έναρθρο κ./βλάχ. ουσ. τόρου (τόρου «ίχνος, πατημασιά» (ελλ. τορός (αρχ. ελλ. τορός (τείρω;³) με το επιτασσόμενο άρθρο lu, και την έναρθρη γεν. του επίσης κ./βλάχ. ουσ. κάλου (cálu «άλογο» (λατιν. caballus «αχθοφόρος ίππος»· πρβλ. ιταλ. cavallo, ισπ. caballo, πορτογ. cavallo, γαλλ. cheval, αλβ. calje, ρουμ. cal⁴): a cálu luι) a cáluι) a cáluι. Και σημαίνει «η πατημασιά (ο τορός) του

1. Νικολαΐδης, Λεξ. 248· Papahagi 714-715.

2. Σύμφωνα με την τοπική παράδοση το ένα από τα δύο αποτυπώματα οφείλεται στο άλογο του Αγ. Δημητρίου, προστάτη του χωριού, ο οποίος σε κάποιες δύσκολες στιγμές εμφανίστηκε έφιππος και στήθηκε σ' αυτό το βράχο, μπροστά στην είσοδο του χωριού, εμποδίζοντας τους επίδοξους κατακτητές να το καταστρέψουν! Αντίθετα το δεύτερο αποτύπωμα, λιγότερο πετυχημένο, έγινε (σύμφωνα πάντα με την ίδια παράδοση) από ντόπιους τεχνίτες, που προσπάθησαν—μάταια όμως!—να μιμηθούν το «ιερό ίχνος». Δίπλα στο βράχο υπάρχει ένα παλιό εικονοστάσι του Αγ. Δημητρίου. Εντελώς πρόσφατα η κοινοτική αρχή προχώρησε στην προστατευτική στέγαση του χώρου με πλακόστρωτη παραδοσιακού τύπου στέγη. Η φωτογραφία που παρουσιάζουμε εδώ ανάγεται στη δεκαετία του '70, όταν ο χώρος ήταν ακόμη ακάλυπτος.

3. Βλ. Papahagi 1187 (στο λ. *tor*)· Ανδριώτη, *Ετυμολ. Λεξ.* 233 (στο λ. *ντορός*).

4. Νικολαΐδης 186· Meyer-Lübke 1440· Papahagi 306 (στο λ. *cal*)· Schlösser 74, 87.

αλόγου».

Το τοπν. στα ελλ.: «στον Τορό τ' Αγίου-Δημήτρη».

Τράγκα, Ν (La trága ή ndrágă· Γρεβ.).

Πλατιά, ρηχή, γυμνή από δέντρα και βραχώδης «αυλακιά», η οποία διασχίζει κάθετα την κατάφυτη από οξιές (κυρίως) πλαγιά της Τούφας, που στεφανώνει στα Α. του χωριού την περιφερειακή συνοικία Λιάσιου¹.

Η αποψίλωση του πυκνού δάσους σ' αυτό το σημείο, που καμιά φυσική αιτία δε φαίνεται να μπορεί να εξηγήσει ικανοποιητικά, οφείλεται ίσως σε παλιά συνήθεια των κατοίκων της περιοχής να κατεβάζουν σέρνοντας από την κορυφή της «αφορισμένης» (βλ. πιο πάνω, Ι, στο λ. Αφορισμένο, το) Τούφας κορμούς δέντρων και ξύλα που έκοβαν στην πίσω πλαγιά του ίδιου βουνού, όπου δεν ίσχυε καμιά απαγόρευση.

Η λ. τράγκα δε χρησιμοποιείται στην περιοχή προσηγορικά. Ο Νικολαΐδης δεν την περιλαμβάνει καθόλου στο Λεξικό του, ενώ ο Papahagi που την αναφέρει² (με τη σημασία: «ίχνος, αποτύπωμα») τη συσχετίζει με το βουλγ. traga και το αλβ. trage: «ίχνος».

Ωστόσο η λ. τράγκă θα μπορούσε να συνδεθεί και ετυμολ. και σημασιολογικά με το κ/βλάχ. ρ. τράγκου (trágu <λατ. tragere, trahere³, που χρησιμοποιείται ακόμη στην περιοχή και σημαίνει «σύρω, τραβώ / ανέχομαι, υποφέρω / ομοιάζω»), όπως, π.χ., συνδέεται στα γαλλ. το ομόρριζο ρ. tracer (<λαϊκό λατ. ρ. *tractiare <κλασ. λατ. trahere) και το ουσ. trace «ίχνος, αποτύπωμα», αφού τα ίχνη δεν είναι παρά η διαδοχή των αποτυπωμάτων που αφήνει ένα έμψυχο ον ή ένα αντικείμενο που κινείται ή σέρνεται⁴. Έτσι, και παρά τη γειτνίαση του τοπν. με το σλαβ. (;) τοπν. Λιάσιου, θα συμφωνήσουμε με τον Meyer-Lübke ότι το ρουμ. (και βλάχ.) tragă είναι λατ. καταγωγής, όχι όμως από το λατιν. tragula που προτείνει εκείνος⁵, αλλά από το επίσης λατ. traha ή trahea «έλκηθρον εις αλόησιν σίτου»⁶.

Το τοπν. στα ελλ.: «στην Τράγκα».

1. Βλ. πιο κάτω στο λ. Φίντ'να ντι λα Λιάσιου, Λα.

2. Papahagi 1190.

3. Βλ. Νικολαΐδης, Λεξ. 540· Meyer-Lübke αριθμ. 8841· Papahagi 1189-1190 (στο λ. trag). Να προσθέσουμε ότι η λ. τράγκα χρησιμοποιείται προσηγ. από τους βλάχους του Συράκου και σημαίνει «σκοινί», που το προσδένουν στο κολάρο των ζώων, για να τα «σέρνουν» ευκολότερα (πρβλ. λατ. tragum «sorte de ficelle», Mihăescu, *Langue latine* 284, § 291).

4. Βλ. P. Robert, *Dict.* 1993 (στο λ. tracer). Πρβλ. και τα αντίστοιχα ιταλ. tracciare και traccia.

5. Αριθμ. 8839.

6. Βλ. Βεργίλ., *Georg.* 1, 164· Κολουμ. II, 20, 40 κλπ.: Lewis - Short, *Lat. Dict.* s. v.· Fr. Arnaldi - P. Smiraglia, *Latinitatis Italicae Medii Aevi Lexicon imperfectum*, III-IV, Βρυξέλλες 1957-1964, 291 (λ. traga)· M. Kostrenčić et alii, *Lexicon*

Φάγκου, Λα (La fággu· Γρεβ.).

Τοποθεσία στο δάσος της Τούφας (γύρω από τη θέση *λα Πούντεα αλ Νάσιου*) με πολλές και πανύψηλες οξιές.

Από το εμπρόθ. κ/βλάχ. αρσ. ουσ. φάγκου (fágu <λατ. *fagus*· Α/ελλ. *φηγός*, ρουμ. *fag*, σικελ. *fag*, ιταλ. *faggio*, ισπ. *haya*, πορτ. *faia*, Α/γαλλ. *fou* κλπ.)¹.

Στα ελλ.: «στο Φάγκου».

Φίντί'να αλ Μπουνουρίτσιου, Λα (La fíndi'na al bunurítšu· Γρεβ.).

Βρύση στις ΝΔ. παρυφές του χωριού, κοντά στην εκκλησία του Αγ. Δημητρίου. Ελλ.: «στη Βρύση του Μπουνουρίτσιου».

Το τοπν. από το εμπρόθ κ/βλάχ. έναρθρ. θηλ. ουσ. φίντί'να (fintí'na «βρύση» <λατ. *fontana*· ρουμ. *fintina*, ιταλ. *fontana*, γαλλ. *fontaine*)² και την έναρθρη γεν. του παρων. Μπουνουρίτσιου, για το οποίο μιλήσαμε πιο μπροστά στο λ. *Σιάρα του Μπουνουρίτσιου*, η. Το τοπν. οφείλεται στη γειτνίαση της βρύσης με το σπίτι του Μπουνουρίτσιου.

Φίντί'να αλ Ντόκου, Λα (La fíndi'na al dóku· Γρεβ.).

Σκεπαστή βρύση σε μικρή απόσταση από το παλιό Χάνι του χωριού πάνω στο δρόμο που οδηγεί από τις Β. γειτονιές προς το κέντρο του χωριού: από το όνομα κάποιου Ντόκου που χρηματοδότησε (;) την κατασκευή της.

Το τοπν. από το εμπρόθ. έναρθρο ουσ. φίντί'να (βλ. προηγ. λ.) και την έναρθρη γεν. του επών. Ντόκου. Την τουρκ. προέλευση του τελευταίου, που πιθανολογεί ο Κ. Οικονόμου³, ενισχύει η γειτονική παρουσία και άλλων τοπν. τουρκ. καταγωγής (Καϊμάνι, Τσέγκι, Χάνι). Αντίθετα οποιαδήποτε συγγένεια προς το κ/βλάχ. *dóciu* (<αλβ. *doç* «νόθος»⁴) πρέπει μάλλον να αποκλειστεί για φωνητικούς λόγους.

Το τοπν. στα ελλ.: «στη Βρύση του Ντόκου».

Φίντί'να α φούρλουϊ ή α φούρλουρ', Λα (La fíndi'na a fúrlui ή a fúrlur'· Γρεβ.).

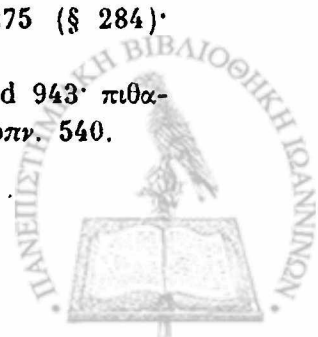
Latinitatis Medii Aevi Iugoslaviae, II, Ζάγκρεμπ 1978, 1190 (λ. *thragle* και *thraha*), 1200 (λ. *traha*)· J. F. Niermeyer, *Mediae Latinitatis Lexicon minus*, Λέιντεν 1984, 1037 (λ. *traga*, και *traha*, *traga*).

1. Νικολαΐδης, *Λεξ.* 561· Meyer-Lübke αριθμ. 3145· Papahagi 538 (λ. *fag*)· για το ίδιο τοπν. στα ρουμ. βλ. Iordan, *Topon. romín.* 66.

3. Νικολαΐδης, *Λεξ.* 563· Papahagi 554· Mihăescu, *Langue lat.* 275 (§ 284)· Schlösser 28, 46, 60, 92.

3. «Πιθ. <τουρκ. tok-ku «πυκνά υφασμένο, χοντρό ύφασμα»· Steuerwald 943· πιθανή επίσης η ετυμολ. του Τριανταφυλλίδη: <τουρκ. tok, dok «χορτάτος»· Τοπν. 540.

4. Papahagi 497.

Βρύση στο δάσος στα Β. και σε μεγάλη απόσταση από το χωριό, κάτω από την τοποθεσία Πάντεα α γουμάρολου και δίπλα στην Πάντεα α Φεάτιλ'ι (βλ. πιο πάνω), όπου παλιά κατέφευγαν οι κλέφτες για νερό.

Από το εμπρόθ. ουσ. φίντί'να (βλ. προηγ. λ.) και την έναρθη γεν. (εν. ή πληθ.) του κ/βλάχ. αρσ. ουσ. φούρου (fúgũ <λατ. fug και μτγν. fugel· πρβλ. ρουμ. fug, ιταλ. fugo, Α/γαλλ. fug κλπ.) «κλέφτης».

Στα ελλ.: «στη Βρύση του Κλέφτη ή των Κλεφτών»².

Φίντί'να ντι λα Καϊμάνι, Λα (La findi'na di la kaïmáni· Γρεβ.).

Δίκρουνη βρύση με άφθονα νερά κοντά στην περιοχή που υπήρχε παλιά το Χάνι και σήμερα βρίσκονται οι ξενώνες του χωριού.

Από το εμπρόθ. ουσ. φίντί'να (βλ. προηγ. λ.) και το επίσης εμπρόθ. τοπν. Καϊμάνι. Ελλ.: «στη Βρύση στου Καϊμάνη».

Ο Κ. Οικονόμου³ καταγράφει το τοπν. ως «στην Καϊμάννα» και το ετυμολ. από το τουρκ. μεταρρημ. ουσ. kaynama (<kaynamak «βράζω, πηγάζω, αναβλύζω») με αντιμετάθεση των m και n. Με μόνη την επιφύλαξη ότι πρόκειται ίσως για κυριών., αφού λέγεται και Φ. αλ Καϊμάνη (<επών. Καϊμάνης), η τουρκ. προέλευση του τοπν. φαίνεται να ενισχύεται από το ότι βρίσκεται σε μια περιοχή, όπου επισημαίνονται και άλλα τουρκ. τοπωνύμια (βλ. προηγ. σελ.).

Φίντί'να ντι λα Κρί'ζεα, Λα, ή ντι ν Γκρί'ζε (La findi'na di la kri'zea ή di ngri'ze· Γρεβ.).

Δίκρουνη σκεπαστή βρύση με το πιο κρύο νερό σ' όλο το χωριό, στην ομώνυμη συνοικία, κάτω από την τοποθεσία λα Γκιγκόρου (βλ. πιο πάνω).

Το περιφρ. τοπν. από το εμπρόθ. έναρθη θηλ. ουσ. φίντί'να (βλ. πιο πάνω) και το εμπρόθ. τοπν. Κρί'ζε (Cři'je), που ο Κ. Οικονόμου το αποθησαυρίζει εσφαλμένα ως Γκρίντζα (grindza)⁴, με αποτέλεσμα η προτεινόμενη ετυμολ. (<αρομ. gríndzǎ: «βράχος, ογκόλιθος»?) να μην ξεκινάει από σωστή αφετηρία. Εξάλλου το ουσ. gríndzǎ δε χρησιμοποιείται στην περιοχή και η τοποθεσία είναι μάλλον ομαλή, με εύφορους κήπους.

Ελλ. απόδ.: «στη Βρύση στην Κρί'ζια».

Φίντί'να ντι λα Λιάσιου, Λα (La findi'na di la l'ášu· Γρεβ.).

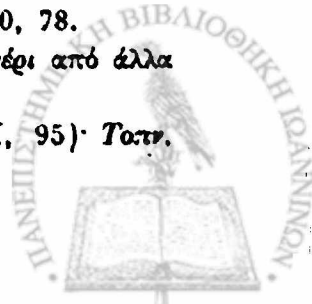
Δίκρουνη σκεπαστή βρύση στη συνοικία Λιάσιου, στις Α. παρυφές του χωριού και πολύ κοντά στο δάσος της Τούφας.

1. Meyer-Lübke αριθμ. 3590· Parahagi 572 (λ. fur 1)· Schlösser 60, 78.

2. Πρβλ. τα ανάλογα τοπν. Κλεφτόβρυση, Κλεφτόβρυσες και Κλεφτονέρι από άλλα χωριά· Οικονόμου, ό. π. 195.

3. Στρηζόμενος μάλλον στη μαρτυρία του Λαμπρίδη (Αγαθοεργήματα II, 95)· Τοπν. 944.

4. Τοπν. 745.

Από το εμπρόθ. έναρθρο θηλ. ουσ. φίντί'να (βλ. πιο πάνω) και το εμπρόθ. τοπν. Λιάσιου¹.

Ελλ. απόδ.: «στη Βρύση στου Λιάσιου».

Φίντί'να ντι λα Σιάρα, Λα (La findí'na di la šára· Γρεβ.).

Δίγκρουνη βρύση στη Δ. πλευρά του χωριού.

Από το εμπρόθ. έναρθρο ουσ. φίντί'να (βλ. πιο πάνω) και το εμπρόθ. τοπν. Σιάρα (βλ. πιο πάνω, I, λ. Σιάρα του Μπογορίτσιου, σελ. 238).

Φίντί'να ντι λα Τσιέγκε ή ντι ν Τσιέγκε, Λα (La findí'na di la tšénge ή di ntšénge· Γρεβ.).

Τρίγκρουνη σκεπαστή βρύση με άφθονο νερό, στην ομώνυμη συνοικία κοντά στο παλιό Χάνι, ο βασικός τροφοδότης του ρέματος της Γκούρας.

Περιφρ. τοπν. από το εμπρόθ. έναρθρο ουσ. φίντί'να (βλ. πιο πάνω) και το εμπρόθετο τοπν. Τσιέγκε. Ο Κ. Οικονόμου που μιλάει για το τελευταίο αποθησαυρίζοντάς το στην ελλ. μορφή του: το Τσέγκι², πιθανολογεί την ετυμολογία του από το επών. Τσέγκης (τουρκ. tchenk, -gi «άγιστρο, γάντζος, τσιγγέλι» / «νύχι αρπακτικού ζώου», απ' όπου και το κ/βλάχ. čéngiŭ «τσιγκέλι»³).

Η ετυμολ. φαίνεται σωστή, θα θέλαμε ωστόσο να παρατηρήσουμε ότι το τοπν. δεν πρέπει να είναι κυριών., αφού κανένας δε θυμάται τέτοιο επών. στο χωριό και η σκεπαστή τρίγκρουνη παραδοσιακή βρύση που υπάρχει ως σήμερα έχει χτιστεί (το 1878) με δαπάνες κάποιου Ιωάννη Πατίκου, όπως προκύπτει από τη σχετική ενεπίγραφη εντοιχισμένη πλάκα· εξάλλου το

1. Κατά τον Κ. Οικονόμου, Τοπν. 651, πιθ. «σλαβ. lěsu «δάσος»· Α/βουλγ. lěsŭ σερβ. lijes, ρωσ. les. Πρόκειται για πιθανή ετυμολ., που ωστόσο δεν ταιριάζει απόλυτα με τη φωνητική της τονιζόμενης συλλ. της λ. Λιάσιου. Εξάλλου το δάσος που βρίσκεται κοντά στη συνοικία δηλώνεται απο τους ντόπιους με άλλα ονόματα και ποτέ με το όνομα Λιάσιου (Λα Τούφα, Μ Μπαντούρε, Λα Τράγκα, Λα Τζουγκουλίτα, Ν Χάου κλπ.).

Έτσι θα μπορούσε ίσως κανείς να εξετάσει τη δυνατότητα συσχετισμού της λ. με το κ/βλάχ. θηλ. ουσ. leásă (σλαβ. lěsa, σερβοκρ. ljěsa, βουλγ. lesa «πλέγμα»· Parahagi 733· Οικονόμου, Τοπν. 471, λ. Λιάσα, η) «πόρτα μαντριού με κλαδιά» (πρβλ. Κεκαυμένο, Στρατηγικόν 30 «πλέξον λέσας, ποιήσον χάντακας...» και Αραβαντινό, Ηπειρωτικόν Γλωσσάριον, στο λ. λασιά, η, «φραγμός πλεχόμενος εκ λεπτών και πυκνών ράβδων»: Κατασάνης 158), αν και ομολογούμε ότι υπάρχει κι εδώ ένα μικρό πρόβλημα με τη φωνητική: leásă — liásŭ.

Να επισημάνουμε επίσης την πιθανή σχέση του τοπν. με το κ/βλάχ. ουσ. λέσιου (lěsu: «χτύπημα, σφαγή / ματωμένος, πτώμα, πεθαμένος»· Parahagi 735), καθώς το τοπν. Λιάσιου βρίσκεται πολύ κοντά σε ένα παλιό μνήμα (βλ. πιο πάνω, λ. Μόρτου, λα).

2. Τοπν. 960.

3. Κι όχι «είδος άρπας», όπως σημειώνει ο Κ. Οικονόμου (παρανοώντας μάλλον τον Parahagi, 432, s. v. čéngiŭ).

τοπν. θα εκφερόταν διαφορετικά (λα Φίντι'να αλ Τσιέγκη¹). Κατά τη γνώμη μας η παρουσία του τοπν. πρέπει να έχει σχέση με το γεγονός ότι κοντά στη βρύση (καθώς η τοποθεσία συγκεντρώνει τα περισσότερα νερά της περιοχής) υπήρχαν παλιά τα σφαγεία του χωριού.

Φίντινεάλε, Λα (La findineále· Γρεβ.).

Βρύση (και τοποθεσία) με εξαιρετικής ποιότητας και «υγιεινό» νερό κοντά στη Δ. έξοδο του χωριού. Ελλ.: «στη Βρύση στο Φαντανεάλι».

Το τοπν. φαίνεται να προέρχεται από το εμπρόθ. κ/βλάχ. θηλ. ουσ. φίντινεάλε (fintineále, πληθ. του fintineáua «μικρή πηγή» (κ/βλάχ. finti'na «βρύση» (λατ. fontana (fons²). Όμως η ελληνική του απόδοση από τους ντόπιους σε ουδ. γένος, «στο Φαντανεάλι», δημιουργεί κάποιο πρόβλημα, που μπορεί ίσως να εξηγηθεί από την απώλεια της λέξης, η οποία δε χρησιμοποιείται πια προσηγορικά στην περιοχή.

Χάνεα, Λα ή Ν Χάνε (La hánea ή nháne· Γρεβ.).

Τοποθεσία πάνω στο δρόμο που ενώνει το Γρεβ. με τα Γιάννενα, αλλά και με τα περισσότερα χωριά του Α. Ύαγορίου, όπου παλιά το Χάνι του χωριού και σήμερα το κοινοτικό τουριστ. περίπτερο με τους ξενώνες του.

Το τοπν. απο το εμπρόθ. κ/βλάχ. ουσ. χάνε (háne «πανδοχείο» (τουρκ. khân³). Στα ελλ.: «στο Χάνι».

Χάου, Λα ή Ν — (La háu ή nháu· Γρεβ.).

Πυκνόφυτη και αρκετά απότομη δασική περιοχή στην ανατολική άκρη του χωριού. Ελλ.: «στο Χάου».

Το τοπν. από το εμπρόθ. κ/βλάχ. ουσ. χάου (háu «άβυσσος, βάραθρο» (ελλ. χάος⁴). Η παρουσία του πρέπει μάλλον να αποδοθεί στο δέος που ενέπνεε στους πρώτους περίοικους το σκοτεινό και απότομο δάσος με τις πανύψηλες σκιερές οξιές, αλλά και τους κάθε λογής πυκνόφυτους θάμνους, που εμποδίζουν ακόμη και το μεσημέρι τις ηλιακές ακτίνες να εισδύσουν στο εσωτερικό του.

1. Να προσθέσουμε ότι η ίδια βρύση λέγεται στο χωριό και Φίντι'να αλ Σούρλα, δηλ. «η βρύση του Σούρλα» για το τελευταίο επών. βλ. Τριανταφυλλίδη 8· Οικονόμου, Τοπν. 487.

2. Νικολαΐδης, Λεξ. 563-564· Meyer-Lübke 3425-3426· Papahagi 554.

3. Νικολαΐδης 585· Papahagi 642.

4. Papahagi 645.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Ι. ΧΩΡΙΩΝ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Αρτσ.	= Αρτσίστα (Αρίστη)
Γρεβ.	= Γρεβενίτι
Λ.	= Λάιστα
Λιασκ.	= Λιασκοβέτσι (Λεφτοκαρυά)
Ντ.	= Ντοβρά (Ασπράγγελοι)
Ντομπρ.	= Ντομπρίνοβο (Ηλιοχώρι)
Στ.	= Στολοβό (Διπόταμο)
Τρίστ.	= Τρίστενο
Τσερβ.	= Τσερβάρι (Ελαφότοπος)
Τσίπ.	= Τσίπιανη (ανήκει στο Γρεβ.)
Φλ.	= Φλαμπουράρι

ΙΙ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

- Ανδριώτη, *Ετυμολ. Λεξ.*: Ν. Ανδριώτη, *Ετυμολογικό Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*, Θεσσαλονίκη, 3η έκδ., 1983.
- Βουλγαροελλ. Λεξ.: Κ. Ίλκωφ, Κ. Μαρίτσα κλπ., *Βουλγαροελληνικόν Λεξικόν*, Σόφια 1960 (Ακαδ. των Επιστ. της Βουλγαρίας).
- P. Chantraine, *Dict. étym.*: P. Chantraine, *Dictionnaire étymologique de la langue grecque. Histoire des mots*. Παρίσι 1968-1980.
- Η. Χ.: *Ηπειρωτικά Χρονικά*.
- Γκίνης: Ν. Γκίνη, *Λεξικό Αλβανο-ελληνικό*, Τίρανα 1971.
- ΙΑΝΕ: *Ιστορικόν Λεξικόν της Νέας Ελληνικής τής τε κοινώς ομιλουμένης και των ιδιωμάτων* (έκδ. Ακαδ. Αθηνών), Αθήνα 1933 —>.
- Iordan, *Τοπον. romîne.*: I. Iordan, *Τοπονimia romînească*, Βουκουρέστι 1963 (έκδ. της Ρουμαν. Ακαδημ.).
- Κατσάνης: Ν. Α. Κατσάνη, *Ελληνικές επιδράσεις στα Κουτσοβλάχικα (φωνητική — Μορφολογία)*, διδακτορ. διατριβή, Θεσσαλονίκη 1977.

- Kramer, ALiA: J. Kramer, *Aromunischer Sprachatlas: Atlasul lingvistic aromân*, I, Αμβούργο 1985.
- Λαμπρίδη, *Αγαθοεργήματα*: I. Λαμπρίδη, *Περί των εν Ηπείρῳ Αγαθοεργημάτων*, I-II, Αθήνα 1880 (επανέκδ. EHM 1971: *Ηπειρωτικά Αγαθοεργήματα και άλλα δημοσιεύματα*).
- Λαμπρίδη, *Αγαθοεργήματα, Ζαγοριακά*: I. Λαμπρίδη, *Ζαγοριακά κλπ.*, Αθήνα 1870 (επανέκδ. EHM 1971, ό. π.).
- Λαζάρου, *Η Αρωμουνική*: Αχ. Λαζάρου, *Η Αρωμουνική και αι μετά της Ελληνικής σχέσεις αυτής*, Αθήνα 1976.
- Lewis - Short, *Lat. Dict.*: Ch. T. Lewis - Ch. Short, *A Latin Dictionary*, Οξφόρδη 1966 (= 1879).
- Mihăescu, *Langue latine*: H. Mihăescu, *La langue latine dans le Sud-Est de l'Europe*, Παρίσι 1978.
- Meyer, *EW alb. Spr.*: G. Meyer, *Etymologisches Wörterbuch der albanesischen Sprache*, Στρασβούργο 1891.
- Meyer-Lübke: W. Meyer-Lübke, *Romanischen etymologisches Wörterbuch*, Χαϊδελβέργη, 4η έκδ., 1968.
- Μπόγκας: Ευ. Μπόγκα, *Τα γλωσσικά ιδιώματα της Ηπείρου*, I-II, Ιωάννινα 1964-1966.
- Νικολαΐδη, *Λεξ.*: Κ. Νικολαΐδου, *Ετυμολογικόν λεξικόν της Κοντσοβλαχικής γλώσσης*, Αθήνα 1909.
- Οικονόμου, *Τοπν.*: Κ. Οικονόμου, *Τοπωνυμικό Ζαγορίου*, διδακτ. διατριβή, Ιωάννινα 1986 (το 1989 συμπληρώθηκε με ένα τεύχος ευρετηρίων και χαρτών).
- Papahagi: T. Papahagi, *Dictionarul dialectului aromân, general și etimologic*, Βουκουρέστι, 2η έκδ., 1974.
- Robert, *Dict.*: P. Robert, *Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française* (rédaet. dirigée par A. Rey - J. Rey-Debove), Παρίσι 1977.
- Schlösser: R. Schlösser, *Historische Lautlehre des Aromunischen von Metsovon*, Αμβούργο 1985.
- Tiklin, *Rumän. - Deutsches Wörterb.*: H. Tiklin, *Rumänisch - Deutsches Wörterbuch* (2η έκδ. επεξεργασμ. και επαυξημ. απο τον P. Miron), Wiesbaden 1985-1989.

R É S U M É

REMARQUES TOPONYMIQUES

I

Dans cet article nous présentons une première moisson d'additions et de corrections portant sur l'étude de M. K. Oikonomou, *Τοπωνυμικό Ζαγορίου* (*Toponymie de Zagori*), Γιάννενα 1986. Zagori, région montagneuse de l'Épire, au nord de la ville de Jannina, comporte une quarantaine de villages, dont la toponymie ressemble à une vraie mosaïque linguistique, formée d'éléments grecs, aroumaines, albanais, slaves et turcs.

La grande majorité de nos remarques concerne des toponymes du village Greveniti, notre pays natal, situé à 45 km au nord-est de Jannina, sur le côté occidental de la chaîne montagneuse du Pinde; ces toponymes, en premier lieu d'origine latine, appartiennent à l'ancien parler roman local, actuellement en voie de disparition: le valaque ou aroumain, étroitement apparenté au roumain. Ne connaissant pas cet idiome et ne disposant pas de travaux de spécialistes sur le sujet traité, M. Oikonomou s'est vu contraint de se fier aux rares dictionnaires existants et à des «informateurs» locaux pas toujours compétents, choisis au hasard.

Cet inconvénient a eu comme conséquence - malgré l'effort louable de l'auteur - une série de fautes concernant notamment la phonétique des toponymes examinés, ce qui a souvent conduit M. Oikonomou à chercher leur étymologie dans des voies aberrantes. D'autre part, l'enregistrement d'une partie de toponymes aroumains sous leur forme hellénisée par les habitants modernes du village ou même par l'administration grecque semble avoir minimisé leur importance quantitative sur l'ensemble des toponymes étudiés.

D. K. Raïos

